

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)



az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XVI. évfolyam 188. szám
2012. október

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívtatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3., I. emeleti Bartók terembe

Allelujaversek



Csiki Margit Gitka
örmény mottóvuma

„Alleluja (2). Örömét lelte Izrael Teremtőjében, Sion fiai vi-
gadjanak királyukban” * (Zs. 149,2)

Felvetődhet a kérdés: miért szerepelnek az allelujaversek a liturgi-
ában a szentírási olvasmányok között, illetve az evangéliumi rész-
let előtt? Elgondolkozva a szavak jelentésén, részben arra a kö-
vetkeztetésre jutunk, hogy maga az alleluja az ujjongó, örömte-
li felkiáltást fejezi ki, részben arra, az evangélium szó jelentése is
az: örömhír. Az örmény liturgiát összeállító atyák is hangsúlyozni
akarhatták ezzel – bár a földi élet sok szomorúságot tartalmaz, és
ezt az örmények történelme során igencsak tapasztalhatjuk –, hogy
nem szabad megfélemednünk az Istenben való örömről!

Dr. Sasvári László

* Szent Liturgia örmény katolikus szertartás szerint, Bp. 2006. 89. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

A Zakariás családi találkozó kapcsán

Szeptember harmadik csütörtökének délutánján egyre csak jöttek-jöttek az emberek a Magyarok Házába, a Fővárosi Örmény Klub által meghirdetett Zakariás családi találkozóra. A műsort rendező Józsefvárosi Örmény Önkormányzat elnökhelyettese, Zakariás Enikő ötlete volt a Zakariás-nap. A klub háziasszonya, dr. Issekutz Sarolta köszöntő szavai szerint egy-egy családi találkozó kapcsán derül ki igazán, hogy az erdélyi örmény gyökerekkel rendelkező közösség egy nagy család.

dr. Issekutz Sarolta bevezetőként elmondta, hogy a Moldvából menekült örmények Erdélyben sokáig nem tudtak földterületeket, földtulajdont szerezni, csak a honfoglalás után. Ezért kereskedelemmel foglalkoztak, így szereztek nagy vagyont. Volt, aki kis szatócsüzlettel kezdte, de voltak nagykereskedők, akik haszonbérlet földeken hízalták az állatokat és kereskedtek vele, a bőrt feldolgozták, mészárszéket üzemeltettek. A vagyont nem akarták szétaprózni, ezért egymás között házasodtak, zárt közösségben éltek. Erre egy példát említett, egy cikkben azt írták, hogy az erzsébetvárosi örményeknél megfordult a szabadságharc idején Petőfi Sándor is. Ez nem lehet igaz, írja a cikk írója, mert annak idején Erzsébetvárosnak nem volt összeköttetése az országúttal, tehát még véletlenül sem kerülhetett arrafelé Petőfi. Ráadásul Erzsébetvárosba csak engedéllyel lehetett bejutni akkoriban.

„A családi találkozók azért is fontosak – folytatta a klub háziasszonya –, mert aki a családfáját vezeti, nem lehet abban biztos, hogy teljes a családfa. A régi generációknál nyolc-tíz-tizenkét gyermek is született, szinte lehetetlen követni valamennyi nagyszülő oldalágát és azok leszármazottait.



dr. Issekutz Sarolta

Amikor 1996 márciusában benindítottam a Fővárosi Örmény Klubot, húsz fős érdeklődő jött össze, akik között három rokont is találtam, addig nem tudtam róluk. Ettől kezdve egyre nőtt csak nőtt a rokonság. Miért fontos, hogy a családi genealógia minél teljesebb legyen? Mert egyre több emberre lehetünk büszkéek, sőt mindenkire, mert kiderül, hogy megtartották örmény gyökereiket és magyarságukat. Különösen ma ez nagyon fontos. Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tevékenységének egyik fontos állomása volt Gudenus János József: *Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* című könyv kiadása. Ötvenhét nemesi családot ölel fel, de az ezer oldalon ötezer ötszáz család szerepel benne. A gyökerek nagyon mélyen vannak, az 1600-as évektől a XXI. századig ez a genealógia, legalább is nemesi vonatkozásban, majdnem teljes. Szeretnék, ha a genealógia a nem nemesi családokban is ugyanilyen eredményt tudna felmutatni. Ehhez kell a ti segítségetek, ezért szervezünk ilyen találkozókat. Fontos valamennyi családkutató könyve, amelyik saját családjukkal, egy vagy több családdal foglalkozik. 1995-ben Gajzágó Aladár tanár Salgótarjánból azzal jött hozzám,

hogy szeretné a családfáját kutatni. Bejárta Magyarországot, Moldvát, Erdélyt, a környező országokat, még a tengerentúltra is eljutott, minden újáról hozta haza a hóna alatt a telerceseket, már húsz méternél tartott, de nem volt vége. Feldolgozta a Gajzágó családi genealógiát, azután saját kiadású könyvében meg is jelentette. Nagyon jó, hogy vannak közöttünk vállalkozó szelleműek a családfakutatásra, mint a köztünk lévő *Rozsos Tamás*, aki a Lukács család történetét most írja. Arra kérünk mindenkit, hogy a családjukban lévő felmenőiktől meglévő dokumentumainak fénymásolatát hozzák el, hogy be tudjuk építeni a meglévő genealógiákba. A dokumentumokat, vagy az arról készült másolatokat átadjuk majd az Örmény Katolikus Levéltárnak. Meg kell menteni ezeket a dokumentumokat, mert ez a magyar történelem. Nemcsak azért, mert mi gazdagodunk, hanem, ha mások is megtudják, rájönnek arra, milyen jó velünk élni. Velünk, magyarörményekkel. Figyelmükbe ajánlom az *Amenia Magyar-Örmény havi szemle huszonegy évfolyamát* tartalmazó dvd kiadványunkat, ugyanis Szongott Kristóf nagyon sok család kiemelkedő személyiségeit dolgozta fel. Ezen kiadványban a magyar történelmünk is benne van 1886-tól 1907-ig, a magyarságba beolvadt örmények történetével.

Mondani szoktam: kétféle ember van a Kárpát-medencében, az egyik tudja magáról, hogy örmény gyökerű, a másik még nem tudja. Nagyon sokan jelentkeznek, most derült ki számukra, hogy tényleg örmény gyökerűek. Hallotta, de nem hitte el, de most csatlakozik hozzánk. Erre nagyon szép példa volt a hétfői Örmény arcok örmény sze-



Zakariás Enikő

mek kiállítás megnyitóján, és az előtte való napokban. Többen jelentkeztek nálam, hogy honnan szereztem a kérdező nagyanyjának fényképét, ami a meghívón szerepelt. A meghívón nem a te nagyanyád, hanem az én nagynéném, Zachariás Brigitta Dr. Jakabffy Albertné szerepelt, mondtam. Vannak, akik most már figyelnek az örmény arcokra, és felfedezik, hogy „olyan, mint a nagyanyám,” ha nem is az. Ezért is fontos, hogy gyűjtsük a fényképeket, dokumentumokat, hogy a kiállításunk minél bővebb legyen.”

Ezután Zakariás Enikő elnökhelyettese a Zakariás család eredetéről beszélt, amely Erdélyben az 1646-ban született Zakariás Andrásról kezdődött, Gyergyóban. Megtudtuk, hogy az eredetileg Zádig nevű család kereskedő volt, de a családalapító sokra tartotta a tanulást, ezért nagyon sok tanult ember került ki a családból. Ma is számosan vezetőbeosztásban vannak. Zakariás Enikő nem a teljes családfáról beszélt, amely Gyergyóban, majd Dénespusztán, Sopronban, Villányban, Budapesten, stb. folytatódott, nem mesélt az ezerfelé ágazó családról, hanem távoli felmenőjéről, Zakariás Márton Antalról és feleségéről. *Szentpétery Rózáról*. A szépkorú nagynéni, *Borosnyayné Zakariás Kató* és a 90 éves *Zakariás Klára* egy-egy történetet is elmeséltek a családról. Sorra szólaltak meg a klubdélutánra eljött Zakariás rokonok, valamint a Lakatos, Jakabffy, Mártonffy, Szentpétery, Kabdebó, Keszy-Harmath és Issekutz család képviselői. A kérdésekre is válaszoltak. Lassan megfordult a terem, a közönség soraiból egyre többen ültek át, szembe a hallgatósággal, unokatestvérek, nagynénik, nagybácsik, az erzsébetvárosi Zachariások rokonsága. A



Borosnyay Klára és a Zakariások

nevüket az erzsébetvárosi nemesi ág ch-val írja, de a nem nemesi gyergyószentmiklósi, csíkszépvízi ággal is összeházasodtak.

dr. Issekutz Sarolta a Zachariás család generációit érintve felolvasta Bodurián János csíkszépvízi örmény katolikus plébános Vörös hold könyvecskéjének Összetört harangok című novellája részletét, amely dr. Zachariás Simon dédnagyapjáról és családjáról szól.

Zakariás János, majd Keszzi-Harmath Kálmán családi-rokoni kötődéseinek elhangzása után Borosnyay Klára ötvös, aki tovább viszi az örmény képző- és iparművészeti hagyományokat, lelkesen szólt a nyáron felelevenített erdélyi örmény kapcsolatokról. Zakariás András építész, vállalkozó a családi kötődéséről és munkájáról beszélt. A Dániel rokonságból pedig a Zakariás családdal közösen elfogyasztott angadzsabur leves emlékeit elevenítették fel. A Belgiumban élő Vörös Zsuzsanna



A Fővárosi Örmény Klub szeptemberi közönsége

– édesanyja Jakabffy Zsuzsanna, nagyapja Dr. Jakabffy Gábor pénzügyi államtitkár –, unokatestvérével érkezett, ugyancsak elmesélte a Jakabffy család kötődését a Zakariás családhoz. A Jakabffy család további sarjaitól is az ünnepi angadzsabur levesről, a Zakariás

és az Issekutz családhoz való kapcsolódásokról hallottunk. Megtudtuk azt is, hogy Zakariás Péter az egyetlen, aki Erdélyben beszéli az örmény nyelvet, és saját kertjében őriz csíkszépvízi sírköveket, tumbákat.

Olyan sok nevet hallottunk, hogy belezavarodtunk, ki-kinek a kicsodája, mert szinte az egész erdélyi örmény közösség megelevenedett, bár csak egy nemesi család genealógiáját hallgattuk.

A kiterjedt Zakariás rokonság hozzászólásai közben Balogh Jenő fényképeket vetített a családról, majd egy rövid részletet a Zakariás Péter bácsiról készült kisfilmből is.

Büszkeségre adhat okot az erdélyi örmény gyökerűeknek, hogy kevés olyan nemzetiség van, amely időben oly távol az őshazától őrzi örmény gyökereit és ennyire számon tartja leszármazását is.

A szeptemberi klubest végén az információk átadása következett. A klub háziasszonya meghívta a jelenlévőket az október 2-án, kedden 17 órakor kezdődő aradi vértanúk emlékünnepeére, melynek helyszíne az V. kerület, Akadémia utca 1. első emeleti színházterme. Ismertette a főegyházmegye meghívóját is: október 1-je és 3-a között Budapestre látogat Bechara Rai libanoni maronita patriarcha, október 2-án 18 órakor maronita liturgiát tartanak a Szent István Bazilikában. (A maroniták, akárcsak a koptok, őskeresztények.) Erdő Péter bíboros szeretettel várja az örmény közösség tagjait.

Az erzsébetvárosi Zachariás családi szálak bogozása

Az erzsébetvárosi Zachariás János örmény kereskedő (1670–1750) özvegye, Ötvös Kata 5 gyermekével együtt (János, Lukács, Tamás, Juliánna és Mária) Mária Teréziától 1750-ben magyar nemességet kapott.

Tamás leszármazottai közül Jánosnak (felesége Stefanovics Erzsébet) egyik gyermeke: Simon (1801–1845) szépapa 5 fiúgyermeke a teremben lévő Zachariások ősei. Ez az ág a „podusparti” előnevet használta.

Közös szépapánknak László (dr. jur., Centumvir) gyermekétől (felesége Lukács Mária) származik dr. Zachariás Simon József körorvos és tisztii főorvos (felesége Dániel Sarolta Amália Julianna) apai dédapám és egyik lánya Zachariás Jozsefa nagyanyám. Ez ágba a Jakabffy, Issekutz, Rösler és Krečsméry családnevek bukkannak fel.

A Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió Szentpéteri alkotóműhelye is várja az érdeklődő gyermekeket és felnőtteket a XI. ker., Gazdagrét, Csiki-hegyek Általános Iskola földszinti technika termébe, 2012. október 1-jétől.

dr. Issekutz Sarolta felhívta a figyelmet arra is, hogy május 14-től új alapszabálya van az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületnek, változtatták a tagsági díjakat, így mindenkinek új belépési nyilatkozatot kell kitölteni és a megváltozott tagdíjat kell megfizetni, aki az egyesület tagja akar lenni a jövőben is. (Alapszabály és Belépési nyilatkozat a www.magyarormeny.hu honlapon megtalálható.)

Az estet méltóképpen koronázta meg az az örmény fogadás, amelyet egy Zakariás rokon, Dr. Keszzi-Harmath Péterné, Enikő készített számunkra.

Mária Anna gyermeke erzsébetvárosi Issekutz Győző (Viktor) országgyűlési képviselő felesége lesz, Netty lánya pedig Krečsméry Károlyhoz megy feleségül.

Szépapánk Márton Antal gyermekétől (felesége Szentpétery Róza) Etelka lánya révén az Aladics, Fejér családok jöttek létre, Erzsébet révén a Bokross, Dániel, Várnay család, Oszkár fia révén megjelenik az Ujfalusy család, míg Antal (felesége Kovács Emerencia) fia révén Andor András (felesége Szabó Gizella) ágán Zakariás Enikő és Gábor, Gábor ága, valamint Katalin ága (férjzett: Borosnyay Pálné).

Ugyancsak a „podusparti” előnevet használta Zakariás József (Csíkszépvíz, 1848., felesége Szultán Rozália), akinek dédunokája Olaszné Zakariás Anna Ilona iparművész, egyesületünk tagja.

Ritkaság, hogy valaki a szépapai ágon való rokonságot is fel tudja mutatni és ápolja is az igen terjedelmes rokoni szálakat.

A gyökerek kutatásához egy hagyományos családfa állt rendelkezésre, amely tölgyfának elágazásait Zachariás

Bodurián János

Összetört harangok* (részlet)

Minden külföldi örmény, ki Erzsébetvárosra járt, nagyon jól ismerte dr. Zakariást¹, kit mindenki „Simi bácsinak” hívott. A doktor eredeti örmény típusú öreg bácsi ősz szakállával, mely, ha ifjabbnak akart feltűnni, gyakran rövidült. Mint körorvos nyugdíjban volt, de mert a nagy általánosságának kedveltje „apja”: mindenhová őt hívták.

Simi bácsi minden összejövetelel részt vett, hiszen ő volt a társaság lelke; dacára magas korának szépen hegedült s rekedtes hangjával énekelt. Látszott, hogy ez a zene-szeretet családi vonás, Simi bácsi mikor hazatért egy-egy nehéz betegőtől, orvosi könyv helyett a hegedűjéhez folyamodott.

Dr. Zakariás lakása a Nemes utcán volt, ősei fészkeben.²

Ez a család is annak a húsnak a sorában volt, kik Mária Teréziától nemességet kaptak! Bizonyítja ezt a dekretum, mely pergamenre írva Simi bácsi házában van, tekintettel arra, hogy a család legidősebb tagja.

Mind azok, kik Erzsébetvárost látogatták, biztosan ismerték a vendégszerető Simi bá-

György állította össze 1938-ban, címe: Az ebesfalvi, vagy erzsébetvárosi nemes Zachariás család Tamás ága, vagy helyesebben a Teleki Zachariás család erzsébetvárosi ágának leszármazása.

dr. Issekutz Sarolta

csi házát, melyik örmény szívhez szóló „kis muzeum” volt.

A szalon mennyezetére az Arárát hegy volt festve s ennek tetején Noé bárkája. Itteni régi örmények könnyek közt búcsuztak az Arárattól, anélkül, hogy ennek a történelmi nevezetességű hegynek emlékét kitörölték volna a szívükből. A falakon felakasztva régi képek voltak. Simi bácsi dédapja, dédanyja. Milyen érdekes kinézésű arcok, kik a vendégeket nézik fekete örmény szemekkel.

Több éve már, hogy Erzsébetvárosról eltávoztam, de még most e percben is azok néznek engem. Egyik nap a képekhez közeltem és nehezen olvasva eredeti nevüket mondtam:

– De Simi bácsi, magának a vezeték neve Zakariás s hogy lehet, hogy a dédapja Zádig?

– Igen, ők Zádig név alatt jöttek ide Moldovából és később Zakariásra változtatták nevüket. A mai moldovai rokonaink mai napig is Zádigok maradtak.

Simi bácsinak igaza volt, mert én is az anyakönyvben többször láttam Zádig nevet.

Az öreg úr nagy féltékenységgel őrzi a régi örmény kéziratok maradványait és néhány régi örmény pénzt.

Alig lettem vendége e kedves városnak, 1911-ben, Simi bácsi volt az első, ki ebédre hívott engem. Pátriárkális asztalát körül vették az ő asszonyai a négy vejével és fiaival az ő feleségeikkel. Sajnos az évekkel párhuzamosan nincs meg az unokák kellő száma. Szomorú kép!

Asztalhoz ülés előtt az egyik kis unoka keresztet vetve magára, hangosan imádkozott, melyből én csak az „áment értettem, de úgy gondolom, a „miatyánk”-ot imádkozta magyar nyelven, melyet örmény szívvel Simi bácsi halkán utána mondott.

Az ebédlő asztal örmény szemekkel és szívekkel volt körülveve, csak Simi bácsi volt, ki „hájnág gi zrucér” (örményül beszélt) velem; ő maradt összekötő kapocs a régi és új generáció között. Igen, biztos vagyok, hogy ez az új generáció szívvel és lélekkel jó örménynek marad, de miután nem beszélnek az anyanyelvüket úgy képzelem őket, mint valami gépeket, mely nem működik.

Az ebéd ágágyábur levessel kezdődik. Simi bácsi így szolt:

– Mi ezt a levest „angágyábur”-nak hívjuk, valodi nemzeti leves. A magyarok is nagyon szeretik.

Igazán jóízű volt. Mikor mondtam, hogy legelőször most eszem ilyet, Simi bácsi ezt az érdekes hírt tolmácsolta az asztal társainak.

A legkisebbtől a legnagyobbig, körülbelül negyven családalkozó szem tekintett rám, az egyik kis unoka egy szavára nevetésbe tört ki az egész társaság.

Simi bácsi mosolyogva mondta:

– Tudja mit mondott Etuska? Hogy a papbácsi nem örmény, mert az örményeknek barnának kell lenni.

Én is mosolyogtam az én fehérségemen, mikor észrevettem, hogy az egész asztal milyen cserkész barna arcokkal van körülveve.

– Önök kaukázusi örmények, én pedig Konstantinápoly mellett születtem.

Ebéd után Simi bácsi a gazdasági udvart mutatta meg: legelőször a kertet, hol mindenféle zöldség volt a vörös hagymától kezdve a fokhagymáig. Tudomásomra hozta az öreg úr, hogy itt mindent az ő felesége rendez; az után következett a tyúkok, disznók, marhák... S e pillanatban benn megszólalt a szobában a zongora, melynek hangjára besietünk a szalomba. Simi bácsi hozta a hegedűjét, két leányát a zongora mellé ültetve, kottát tett elébük s erre a húsz száz olyan néma lett, mint a falon levő Zádig képek. A nyolcvanegy éves öreg úr fiatalos hévvel jelt adott és ő is a vonót hegedűre téve, énekelt az örmény indulót: „Pám porodán”-t. Seholy ilyen édesen nem csengett nekem ez az ének, mint itt, hol az ajkakon az örmény szó már régen elnémult.

Mikor a tapsok elhangzottak, hallottuk az örmény templom harangját. Milyen kedves és titokzatos hangok! Az örmény lélegzete..!

A ház asszonya már készen van a templomba. Az erdélyi örmény nők gazdasszony-ságukban megőrizték a tradíciós örmény szokásokat; ők tudják, melyik ünnepen kell páklávat, herisszát, kátát, táhtáhalvát készíteni. Nem csoda, ha a magyar urak szeretnek örmény nőt venni feleségül, mert tudják hogy velük könnyen lehet boldog és meleg otthont teremteni. Az örmény anya a fíjjelleget átruházza gyermekeire és, azért van, hogy többször találkozunk félvér örmény arcú emberekkel.

De mégis az idő és a környezet évről-évre letörül valamit az örmény lelkületéből; és sajnos, biztos vagyok, hogy ez a 250 éves örménység, végeredményben befog olvadni a többségbe, mint a multban az örmény környezetben összeolvadtak a bartok, görögök, perzsák és zsidók is.

Az örmény harangok ma vagy holnap ezt a szomorú tényt fogják elsiratni.

¹ Helyesen Dr. Zachariás

² Az Apafi fejedelmi család vadászakuráját vásárolta meg Z. Simon Tamás nagyapja, azóta is abban élt a család a XX. század 70-es éveig.

*Részlet Bodurian János örmény plébános Vörös hold c. elbeszélés kötetéből (Szépvíz, 1930) – Eredeti írásmódban

Láttuk a magyarörménység színe-javát

A Marczibányi Téri Művelődési Központ rendszeresen ad otthont a Budapest Főváros II. ker. Örmény Önkormányzat kiállításainak, dr. Issekutz Sarolta elnök szeptember 17-én nyitotta meg az M Galériában az „Örmény arcok, örmény szemek” című fotókiállítást (szeptember 30-án zárult). Olyan régi fényképeket is láttunk, amelyeket eddig csak hűséges kedvesnek, családtagoknak, rokonoknak mutattak meg, nem is remélve, hogy egyszer nyilvánosságot kapnak a feledésbe merült arcok.

A kiállítás megnyitója Puskás Eszter énekművész és Hangist együttese műsorával kezdődött, az örmény dalokat és saragánokat nagy tapsal köszönte meg a közönség. Flórián Antal színművész jutalma sem maradt el az Örmény



Puskás Eszter énekművész Hangist együttese: Gyulai Csaba (dob), Juhász Endre (duduk, oboa, furulya), Gerzson János (lant).

arcok, örmény szemek (Silva Kaputikján) című vers, valamint Ady Endre: A magyar Pimodán 2 prózai vallomást követően, ugyancsak nagy tapsot kapott. dr. Issekutz Sarolta megnyitó szavában a kiállításnak a „Genealógia képfírásban” alcímet adta. Utalt az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kiadásában megjelent Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája című könyvre, amely ezer oldalon ötezer ötszáz család adatait tartalmazza, az M Galériában bemutatott archív fotók által megelevenedett a könyv, felvonultatja a magyarörménység nemeseit, színe-javát, apraját-nagyját.



Flórián Antal

A kiállítás elején és végén található tablókön tájékoztatót olvashattunk a magyarörmények történetéről. A magyarörmények a magyar anyanyelvű erdélyi örmény gyökerűek, akik már a honfoglaláskor megjelentek a Kárpát-medencében, az egyik törzs ugyanis örmény volt. Erre utalnak az itt található hatkarejos templomok is, – amelyeket Ani romjai között, az ősi örmény fővárosban láthatunk, valamint a Kaukázusban. Örmény jelenlétre utal Esztergom örmény negyede, amelynek okirati bizonyítékait a Pannonhalmi Apátság könyvtára őrzi. Tolmács község örmény püspöki pecsétje a Magyar Nemzeti Múzeum tulaj-

dona. Az örménység jelenléte az Árpád-kortól tehát folyamatos Magyarhonban.

Amikor 1239-ben az „ezeregytornyú” Aniból elmenekült örmény nemesség több évszázados menekülés után megérkezett Erdélybe, I. Apafi Mihály fejedelem befogadta és letelepítette őket, kiváltságokat adott nekik. Az állatkereskedelmük révén (főleg marha és juh) Európa-szerte megismerték a tisztességes örmény kereskedőket. Az erdélyi társadalomnak is nagyon hamar megbecsült tagjai lettek kereskedelmükkel, kisiparukkal, a polgárosodásban betöltött szerepükkel. A fejedelem engedélyt adott két örmény város: Szamosújvár és Erzsébetváros alapítására, továbbá Gyergyószentmiklós és Csíkszép víz vált örmény településsé, székely közegben. A megindult polgáriásodás és fejlődés hozta gazdagságot nemcsak az örmény családok élvezték, hanem a magyarörmény közösség egésze, valamint az egész magyar társadalom is. Híresek voltak az örmények arról, hogy vagyont hoztak a magyar nyelv megőrzésére, fejlesztésére, a magyar színház megeremtésére, iskolahálózat létrehozására, szociális hálózat kiépítésére, tehetséges diákok tanulásának felkarolására stb. Így a magyarörmények a magyar kultúra minden területén nyomot hagytak: az irodalomban, a képzőművészetben, az iparművészetben, a zeneművészetben, a színházművészetben, stb. A kiállított tablókön



dr. Issekutz Sarolta

számos magyar nevű, de erdélyi magyarörmény művészt, hírességet ismerhetünk meg.

Az örmények az 1800-as évektől tudatosan magyar anyanyelvűvé váltak, kérték a kincstártól, hogy a felterjesztéseket magyar nyelven tegyék meg (1848-tól a többi nemzetiségnek is kötelező volt).

„Sokan nem tudják, hogy örmény gyökerűek. Ezért vannak ezek a kiállításaink.” – Folytatta dr. Issekutz Sarolta. – „Kevesen tudják, hogy a politikai életben is ott voltak eleink, hiszen két örmény származású miniszterelnöke is volt Magyarországnak, 8 minisztere, a neveket elolvashatják a tablón. A parlamentben volt, amikor egyszerre tizenhat örmény gyökerű képviselő ült. Az 1848/49-es szabadságharcban is az akkor tízezer fősz erdélyi örménység hetven főtisztet adott a magyar hazának, köztük két aradi vértanút, Kiss Ernő altábornagyot és Lázár Vilmos ezredest, valamint Czetz János honvéd tábornokot, magyar-örmény-székely-argentín hőst, akiknek emléket a mai napig ápolják.



Dr. Jakobffy Albertné Zachariás Brigitta

„A kiállítás meghívójának szétküldését követően többen telefonáltak, megkérdezték, hogy hogyan került az ő nagyanyja, dédanyja a meghívóra? Egyszerű volt a válasz: mert az én nagynéném, Zachariás Brigitta látható rajta. Jellegzetes örmény arc, jellegzetes örmény tekintet és tartás, amely nem téveszt-

hető össze.” Ebből is látszik, hogy „egy család vagyunk”.

Mi is jellemző az örményekre? – tette fel a kérdést dr. Issekutz Sarolta. – Válaszát a beszámolót követően közreadjuk.

Helyszűke miatt a kiállításnak csak egy részét mutathatjuk be 40 nagyméretű tablón, de arra elég,



Az Örmény arcok, örmény szemek című fotókiállítás közönsége

hogy elgondolkodjunk, kik is a hazai történelmi örménység, a magyarörmények, milyen sok hírességet adtak hazánknak, a világnak, milyen jó hazafiak. Ez elmondható nemcsak az örmény ősökre, hanem a jelenkori erdélyi gyökerű magyarörményekre is.

A műsorban Flórián Antal színművész felolvasott az erdélyi újságokban megjelent két cikket: *Búcsúzott a szülőföld a parancsnoktól*, és *Pongrácz Gergely a Korvin-köz főparancsnoka, emlék címűt*.

Ezután dr. Issekutz Sarolta megköszönte *Vadász Eszternek* és a Marczibányi Téri Művelődési Központnak, hogy be-

fogadta a kiállítást, köszönetet mondott *Szántó Hédinék*, a kiállítás berendezőjének, valamint a közreműködő szereplőknek: Flórián Antal színművésznek, úgy is, mint a II. kerületi Örmény Önkormányzat képviselőjének, Puskás Eszter énekművésznek és együttesének (*Juhász Endre, Gyulai Csaba, Gerzson János*). Végül meghívta a kiállítás közönségét az erdélyi örmény konyha receptjeiből készült finomságok fogyasztására és egy „jó beszélgetésre”. A megnyitót a Hangist együttes műsora zárta.

(Béres)

A kiállításon láthatók családnevei

Ábrahám, Áján, Antalfy, Ávéd, Ávédik, Betegh, Bogdánffy, Buzesco, Bulbuk, Cabdebo, Czetz, Csiky, Dajbukát, Dániel, Dobribán, Duducz, Fejér, Flórián, Fogolyán, Gajzágó, Gopcsa, Gorove, Govrik, Gyertyánffy, Hollósy, Issekutz, Jakabffy, Jolbej, Kabdebo, Kapdebo, Karácsony, Karátsonyi, Kazacsai, Kiss, Kirkósa, Kopacz, Korbuly, Kovrig, Kövér, László, Lászlóffy, Lázár, Len-

gyel, Lukács, Lukácsfi, Mály, Mánya, Másvilági, Mártonffy, Miron, Novák, Nuridsány, Ötvös, Pap, Pattantyús-Ábrahám, Páskuly, Pátrubán, Petelei, Roska, Simay, Sáhin, Szappanyos, Száva, Szenkovits, Szentpétery, Szongoth, Török, Tutsek, Urmánczy, Vákár, Vertán, Verzár, Vikol, Voith, Wolf, Zakariás, Zachariás, Zábulig, Zárug, stb., stb.

Örmény arcok, örmény szemek...

Fotókiállítás

A kiállításon látható fotók az erdélyi örmény családi archívumok féltve őrzött kincsei. A tablók megelevenedik az erdélyi magyarörmény múlt, kiemelkedő személyiségei, szép asszonyai, határozott férfiúi, értelmes gyermekei. Megismerhetők az örmény vonások jellegzettségei: fekete szemek, érdekes szemálások, erős ornyereg, sötét haj és szemöldök, sárgásbarna bőrszín... Ezen jellegzettségek akár déd-, vagy ükszülei örmény származású családban is kiütözköznek, akár „hetedíziglen”.

A fotók által megismerhetővé válik a korabeli öltözködéskultúra, néhol lakáskultúra is.

Bepillantást kapnak az örmény gyökerű hírességek világába (a teljesség igénye nélkül), ezáltal egy másik örmény jellegzetességre hívja fel a figyelmet: tisztességes, tehetséges, céltudatos és kitartó fajta.

A fotókat nézve sokan elgondolkothatnak, hogy hasonló arcokkal, típusokkal rendszeresen találkozunk, de sohasem gondoltak arra, hogy örmény gyökerűek. Pedig itt élnek velünk együtt ezek az érdekes, keleties vonású emberek, akiknek nevei sem mindig árulják el örmény gyökereiket. Keresse Ön is saját családjában, barátai, szomszédai, munkatársai között az erdélyi örmény arcokat, szemeket...

dr. Issekutz Sarolta



Balázs Katalin

II. Örmény Művészeti Fesztivál Gyergyószentmiklóson

A székelyek közé betelepült örménység kultúráját ismerhetik meg mindazok, akik szeptember 7–9. között részt vesznek a II. Örmény Művészeti Fesztiválon. Ennél több is jut a résztvevőknek, a székely-örmény együttélés értékeire döbbenhetnek rá.

Pénteken kezdődött a Gyergyószentmiklósi Örmény Katolikus Plébánia és a Gyergyószentmiklósi Örmény Katolikus Egyesület által szervezett fesztivál, mely komolyzenei koncerteket, képzőművészeti és fotókiállításokat, előadásokat, örmény étel-ital kóstolásokat egyaránt tartalmaz. Az idei, második rendezvényen bemutatásra kerül az örmény ételkészítő, a hurut, illetve ugyanitt ismerhetik meg az érdeklődők az ágádszabur készítő-



Csiki Margit Gitka örmény motívuma

si módját. A gyergyószentmiklósi örmény katolikus templom búcsúünnepét, Kisboldogasszony napját körülölelő rendezvények bázisa az Örmény közösségi ház, itt kerül sor az események egy részére, ezen ingatlan manzárdjának kiépítésére kínálnak 20 és 50 lejes téglajegyet a szervezők.

A nyitónap dús programot kínált, a rendezvénytámogatók – Hargita Megye Tanácsa, Communitas Alapítvány,

Gyergyószentmiklós önkormányzata – képviselőinek köszöntését követően három kiállítás nyílt meg. *Felházi Lenke Zsuzsánna* festményeit hozta, *Puskás Attila Barna* örményországi képei az Üzenet otthonról haza címet viselték. Egyébként a közösségi ház falán látható fotográfiaiak egy kirándulás termékei: Örményországból származó erdélyiek tettek kirándulást az őshazába, a képek pedig támogatás révén bejárhatják az erdélyi településeket, hogy jövőre még többen csatlakozzanak az itthonról hazamenő kirándulók táborához.

Különleges látványt nyújt *Csiki Margit, Gitka* kiállítása, a fára festett örmény motívumok mellett különleges ékszerek kerültek közszemlére. A képzőművészek gyerekek számára tartottak élő műhelyt, kisiskolásokat tanítottak ecsetforgatásra a közösségi ház udvarában.

Délután *dr. Bulbuk Márton István* és *dr. Márton László* az épített örökségről

Balázs Katalin

Fesztiválösszegzés az örményeknél

Sikeresnek ítélte meg Kulcsár László főszervező a hétvégén Gyergyószentmiklóson sorra került II. Örmény Művészeti Fesztivált. A rendezvény idején az erdélyi magyar örmények jövőjéről is tanácskoztak, valamint nyilatkozatot fogalmaztak meg az örmény–magyar konfliktussal kapcsolatban.

A háromnapos fesztivál során több javaslat is elhangzott a jövőre nézve: sokan tartanak jónak, hogy a következő esztendőben is legyen Hurutfesztivál, így mindenki megismerkedhessen az örmény ételkészítővel és az ennek felhasználásával készített ángadzsábur levessel. Az idei egyik fellé-



Kulcsár László

pő, *Kirkósa Júlia* felajánlással állt elő: a színvonal megtartása, emelése érdekében segítené a szervezőket, javaslatot téve újabb előadóművészek meghívására. A jövő örmény művészetének megalapozását jelentheti az Élő műhely, ahol képzőművészek oktatták az iskolás gyereke-



Élő műhely: alkotók voltak az oktatók is

szólt, majd *Kirkósa Júlia* templomi koncertjét *Borosnyay Klára* festménykiállítása követte az Astoria vendéglőben, mely az örmény ízek, örmény fűszerek nevű vacsorának is helyet adott. A desszertet a Nostalgia kávézóban szolgálták fel: marlenkát és kávé, világhírű örmény előadók zenéjével kísérve.

(Székelyhon.ro, 2012. 09. 07.)

ket, ennek folytatását is fontosnak tartják a szervezők.

Az ünnepség alkalom volt arra, hogy a különböző településekről érkező örmény szervezetek képviselői a jövőről folytatott beszélgetést. Fontosnak tartják az erdélyi magyar örmények, hogy közösen léphessenek fel közös ügyeikért. Ennek érdekében már hozzákezdték egy civil szervezet létrehozásához, melynek névfoglalása, bejegyzése van folyamatban. A szervezet, lévén, hogy viszonylag kis számú közösséget foglal magában, nem is lehetne politikai szereplő, ám léte fontos, hogy a romániai örménységtől elkülöníthető legyen a magyar örmények csoportja.

„Megfogalmazódott, hogy mi elsősorban magyarok vagyunk, örmény gyökerekkel. Másak vagyunk, mert mi az évszázadok során a magyar kultúrát szívtuk magunkba” – fogalmazta meg az országban élő örmények közti különbséget *Kulcsár László*. Megtudtuk, a rendezvényen tiszteletét tevő *Zsigmond Barna Pál* főkonzul és *Szarka Gábor* konzul támogatójáról biztosította a kezdeményezőket.

A Magyarországot közvetlenül érintő azeri–örmény konfliktus – mint kiderült – közvetve az erdélyieket, a fesztivált is érintette: több meghívott nem jött el Magyarországról, távollétüket azzal indokolta, hogy a kialakult helyzetben diplomáciai tárgyalások miatt odahaza van rájuk szükség. A konfliktusról nyilatkozat született a fesztivál idején, a tanácskozó örmény szervezetek képviselőinek aláírásával.

Nyilatkozat

A gyergyószentmiklósi örmény katolikus templombúcsú napján összegyűlt erdélyi magyar-örmény egyesületek képviselői sajnálatunkat fejezzük ki a politikai

vihart kavarási esemény kapcsán, amely a gyilkosság vádjával jogosan elítélt azeri Ramil Safarov Magyarország által Azerbajdzsánnak történő kiadatása kapcsán robbant ki. Az ügyben többen szinte kizárólagosan és egyoldalúan Magyarország felelősségét emelik ki, és megdöbbenéssel vádolják a magyar államvezetést. Átérezzük örményországi testvéreink fájdalmát, ugyanakkor mélyen elítéljük azt az azerbajdzsáni vezetést, amely minden ígéretet megszegő tetteivel, és azáltal, hogy a gyilkosból nemzeti hőst faragott, kellemetlen helyzetbe sodorta a jelenlegi magyar kormányt, és rontotta Magyarország nemzetközi elbírálását. Véleményünk szerint az azeri vezetés mellőzte a nemzetközi jogszabályokat, és kijátszotta a magyar részről jóhiszeműen, a nemzetközi jogi jogszabályoknak megfelelően és humanitárius, alapvetően európai értékrend és gondolkodás szellemében megkövetelt megegyezést. Ezért talán szükségszerű lenne felülvizsgálni a kiadást szabályzó nemzetközi jogszabályokat, hogy lehetlenné váljon hasonló esetek megismétlése. Ugyanakkor szélsőségesnek tartjuk azokat a megközelítéseket is, amelyek egyetlen esetből kiindulva megbélyegzik a magyar nemzetet.

Buslig Gyula,

Gyergyószentmiklósi Örmény Katolikus Egyesület

Szálasy Ferenc,

Székelyudvarhelyi Magyar-Örmény Kulturális Egyesület

Fejér István,

Csík körzeti Szentháromság Alapítvány

dr. Puskás Attila,

Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület

Egy kedves levélből

Kedves Sarolta!

A szeretetteljes meghívásnak nem tudtam ellenállni és leutaztam, leutaztunk Gyergyóba a II. Örmény Művészeti Fesztiválra...

Megítélésem szerint, még magasabb színvonalú volt az ezévi rendezvénysorozat, mint az első.

Nagy szeretettel vártak Téged, Benneteket Kulcsár Laciék. Meleg szeretettel köszöntenek, üdvözölnek általam és remélik a jövő évi rendezvényen örömmel köszönhetnek...

Az ünnepélyes megnyitó helyszíne a múlt évhez hasonlóan az Örmény Közösségi Házban ill. kertjében történt, ahol Kulcsár László és a Gyergyószentmiklósi Örmény Kórus szeretetteljes köszöntése, műsora és a bemutatkozó művészek kiállítása már előrevetítette a három napos Örmény Művészeti Fesztivál színvonalát.

A múlt év óta az Örmény Közösségi Ház két helyiséggel bővült. Helyt adva ezzel több női kiállításnak. *Felházi Lenke Zsuzsanna* tüzes színeivel pompázó csendéletei az életörömet és az óhazai napfényözönt sugározták.

Puskás Attila Barna fotói mindazok szívét megdobogtatták, akik jártak az óházában és azokét is, akik rácsodálkozhattak képein keresztül a közel 2 ezer éves épített, csodálatos örmény örökségre és az örmény portrék elkapott pillanatainak őszinteségére.

Csiki Margit Gitka elkápráztatott ötletességével, mind az ékszerkölteményeivel, mind a falifákon megjelenített örmény motívumaival.

E kiállítások megnyitása után, a Közösségi Ház udvarán, megnyílt az Élő Műhely, ahol *Borosnyay Klára* és a helyi művészek az odasereglett gyermekekkel ismertették az alkotás gyönyörűségét, miközben maguk is szebbnél szebb képeket festettek. Szívderítő volt látni, hogy Klára ötlete, „Az örmény motívumkincs megjelenése gyermekalkotásokon” mennyi gyermeket megmozgatott. Utána Klarához csatlakozva többen is indultak a tájba festeni nap mint nap.

Ragyogó előadást tartott *Bulbuk Márton* a Közösségi Ház udvarán elfogyasztott finom ebéd után „Erdélyi épített örökségünk megőrzéséért” címmel. Fantasztikus, hogy milyen elkötelezettséggel őrzik történelmi örökségünket.

Csodálatosak voltak a koncertek. *Kirkósa Júlia* estje feledhetetlen élmény marad. De számomra a legemlékezetesebb: *Márffy Gabriella* hegedűművész szólóestje volt. Remekül sikerült a *Tiberiusz vonósnégyes* fellépése is szép hangzású Mozart műsorokkal.

Természetesen a kórusok – mind a szamosújváriak, mind a gyergyóiak – kitétek magukért. *Borosnyay Klára* festménykiállításával örvendeztette meg a közönséget az Astoria Szálló összes termében, esztétikusan elhelyezett érzékeny, szép színvilágú akvarelljeivel, mintegy 25 alkotással. Sokrétű tehetséggel megáldott ember! Több támogatást érdemelne itthon. A bensőséges kiállítás megnyitása után, *Agopián Paul* mesterszakács kápráztatott el bennünket az örmény ízekkel.



Gyergyószentmiklósi örmény katolikus templom



Csiki Margit Gitka örmény motívumai falifákon

Annnyira sokrétű, jó és szép előadások, kiállítások, kórusok és szólóestek gazdagították az első napot, hogy a távolmaradók rendezvényei nem is hiányoztak.

Másnap korán reggel, elég hűvösben nyakunkba vettük a várost (már aki a késői lefekvés után fel tudott kelni). Aki mégis velünk tartott, nem bánta meg, mert aranyos kísérőnktől nagyon sok mindent megtudtunk, és még többre rácsodálkoztunk, miközben meglevénedett a régmúlt. Épített örökségünket folyamatosan fotóztuk.

Igyekeztünk a Kisboldogasszony ünnepére pontosan odaérni, hiszen ez a nap a Gyergyószentmiklósi Örmény Katolikus templom búcsúünnepé. Valóban igazi ünnep volt. Eljött Jakubinyi kormányzó, érsek úr, s Szakács Endre vikárius úr is, valamint az egyházkerület papsága. Ünnepi szónok Nt. Horváth István plébános volt. Felvonultak a vörösköpponyegesek is. A mise végén a templom körüli körmenet a zászlóvivőkkel igazán impozáns látványt nyújtott.

Ünnepi ebéd a Szilágyi Vendéglőben. Ismét elvarázsolt bennünket Agopian Paul az örmény ételekkel. Elegáns és nagyszerű volt általában az étkezés. Felvonultatták az örmény mesterszakácsok krémjét úgy az Astoria szállodában, mint a Szilágyiban is.

S ami külön és nagy öröm volt számomra, találkozhattam csíki és szamosújvári barátaimmal, ismerőseimmel.

Délután a templomban *Bálint Julika* remek előadást tartott, a füzetekben olvastam is a témáról.

Vacsora előtt az Astoria Szállóban került sor *Décsi Zoltán* költő és *Tatár Imre* gitárművész közös előadására, „Az örmény sírkövek az idő szálain” c. érzelmgazdagságot hordozó szép estre. A konyakkóstolót a vacsora előtt, ismét *Dr. Puskás Attila* szellemes bevezetője ajánlotta ízlelésre, fogyasztásra.

Az utolsó napon emlékezetes és hangulatos volt a Hurut és Angadzsabur Fesztivál. Rézüstben fortyogott a hurut... *Mayer Róbert* karvezető fűvös együttese szolgáltatta hozzá a zenét. NM



A II. Örmény Művészeti Fesztivál alkotói: Borosnyay Klára közepén áll, előtte balra Puskás Attila Barna

Ui. A téglajegyekről elfelejtettem szólni. 50 és 10 Lei-ért árultak nyomtatott téglajegyeket és a befolyt összegből tovább építik az Örmény Közösségi Házat. Nagyon jó ötletnek tartom! Nagyon sokan vásárolták, megítélésem szerint minden jelenlévő a rendezvények kezdetétől a végéig.

Nagy-Hintós Diána

Új táncházat avattak Széken, eredeti Korniss-fotókkal

Csendes Bertalan-napi megemlékezést tartottak az idén

Hétvégén a Kolozs megyei településen táncház- és múzeumavatást tartottak. A holland *Michel van Langeveld*, aki végleg letelepedett Széken, megvásárolta a község egyik romos ingatlanát, amelyben egykor táncház működött, s a faanyagot felhasználva ismét felépítette azt a község másik részében, Csipkeszegen. A szombati ünnepélyes táncháznitó díszvendége *Korniss Péter* fotóművész és *Novák Ferenc* koreográfus volt. Korniss van Langeveldnek ajándékozta azokat a fotóit, amelyeket 1967-ben és 1970-ben Széken, az akkori fiatal táncosokról készített. A képeket ezt követően bárki megtekintheti, aki Székre látogat a Csipkeszeg 349. szám alá. Az ünnepélyes megnyitó után a széki fiatalok és gyermekek birtokukba vették a múzeumként is működő ház udvarát, és ízes széki muzsikára ropták híres táncukat. Pénteken pedig a hagyományhoz híven hármastisztelettel emlékeztek az 1717-es tatárjárásra.

Közel száz helybéli és vendég gyűlt össze szombaton Széken, a Csipkeszeg 16. szám alatt, annak az ingatlanhoz az udvarán, amely rövid ideje vásárolt meg a Hollandiából oda települt *Michel van Langeveld*. Aztán pedig muzikaszó kíséretében átmentek a szemközti házba, a 349. szám alá, amelynek udvarán újraépítették az egykori forrószegi táncházat.

Michel van Langeveld felelevenítette Széken való letelepedésének, ingatlanvásárlásának történetét, amelynek mozgatórugója a széki néptánc iránti csodálat. Ezt követően a híres fotóművész, a kolozsvári származású (*örmény gyökerű – BKJ*) *Korniss Péterrel* való megismerkedését mesélte el.

Novák Ferenc koreográfus említést tett arról, amikor 1958-ban először Széken járt, és 18. századra jellemző szellemi és kulturális kincset



Michel van Langeveld, Korniss Péter, Novák Ferenc és Fodor Tamás konzul a táncház avatóján Fotó: Nagy-Hintós Diana

talált itt. – Boldog vagyok, hogy *Korniss Péter*, akit én hoztam először ide, ugyanúgy vélekedett a széki kultúráról és a néptáncról, mint én. Itt kezdődött az a fotózási „hullám”, amely világhírűvé tette *Korniss Pétert* és Széket – hangsúlyozta a koreográfus.

Sallai János polgármester *Szent István* királynak fiához, *Imre* herceghez való intelmeiből idézett, miszerint „becsüljük meg az idegeneket”. – A megbecsülés, mi több, a kölcsönös megbecsülés szép példája a mai

nap. *Michel van Langeveld* életének fő célja ugyanis az, hogy megmentse azokat az értékeket, amelyek számunkra is sokat jelentenek – magyarázta a polgármester.

Fodor Tamás kolozsvári magyar konzul szerint hagyományörzése folytán Szék példamutató település. – Ha egy ilyen közösségi tér, mint ez a táncház, megújul, ez azt jelenti, hogy igény van erre.

Jó, hogy ezt valaki felismerte – mondta a diplomata, majd arra buzdította a székieket, hogy továbbra is ápolják, és adják tovább a fiataloknak a hagyományt.

– Nincsenek véletlenek – kezdte beszédét *Sallai Márton* helybéli református lelképásztor –, nem véletlen tehát, hogy *Michel* itt telepedett meg Széken, és a táncház meghatározó szerepet töltött be eddig is életében. Itt, a forrószegi táncházban talált rá feleségére. Új hazájában azért a közösségért dolgozik, amely befogadta őt. *Korniss Péter* adománynak jelentősége pedig a hagyomány és a

közösség megőrzésében keresendő. Legyen minél több látogatója az új múzeumnak! – mondta *Sallai Márton*, akitől később azt is megtudtuk, hogy a Bertalan-napi hármastiszteleten három széki származású lelképásztor hirdette az igét.

Mivel a széki tanács úgy döntött, hogy ez alkalommal csak hármastisztelet lesz, az egyházközség elfogadta az önkormányzat döntését, ezért az istentiszteletekre „nem szerveztek rá másféle programokat, beszédeket”.

(*Szabadság*, 2012. aug. 27.)

Kerezsi Hajnalka

Továbbképzés a néptáncos szakma jövőjéért

Befejeződött az I. Koreográfus Alkotótábor

Az erdélyi néptáncos foglalkozó szervezeteket tömörítő Romániai Magyar Néptánc Egyesület augusztus 26-a és szeptember 1-je között szervezte meg az I. Koreográfus Alkotótábort. A találkozó helyszíne a bikfalvi (Kovászna megye) Téglás panzió volt, ahol Erdély különböző pontjairól érkezett koreográfusok dolgoztak együtt, hazai és külföldi szakemberek vezetésével. A táborban *Novák Ferenc „Tata”, Stoller Antal, Orza Călin*, valamint *Szalay Zoltán* tartott elméleti és gyakorlati előadásokat, emellett esténként videózással egybekötött műelemzésekre is sor került. A résztvevők lelkesen sajátították el a szakmai titkokat, hogy majd hazatérve másoknak is átadhassák a tanultakat. Számukra a szakmai fejlődés minden formája előrelépést, fejlődést jelent.

Az erdélyi néptáncos szakma több olyan együttessel büszkélkedhet, amelyek értékes színpadi alkotásokkal örvendeztetik meg a nagyérdeműt. Ehhez kíván minőségi segítséget nyújtani a tábor révén a Romániai Magyar Néptánc Egyesület.

Romániában a néptáncos szakma még mindig mostohagyermeknek számít a művészetek között. Az a jelentős folklórkincs, amely a hetvenes évek végétől napjainkig

gyűjtésre és archiválásra került, jószerével csak az erdélyi néptáncgyűttesek tudástárában található meg, az ország nagy részében nem ismerik ezt az értékes örökséget. Ennek ismeretében öröndetes a tény, hogy – bár még kis mértékben – az állami intézmények által nyújtott támogatások egy része kulturális örökségünk, folklórkincseink megőrzésére van irányítva.



Novák Ferenc „Tata”, a tábor fő oktatója

(*Szabadság*, 2012. szeptember 5.)

Szongott Kristóf

A Korbuly család vázlatos története*

(2. rész)

MÁSODIK SZAKASZ

ÁRDZRUNIAK MAGYARORSZÁGON

I. Cikkely.

Az Árdzruni-család elágazásai.

1. Fejezet. Hány Árdzruni eredetű örmény család van Magyarországon?

A nemzeti királyok bölcs kormányzata nagygyá, gazdaggá, hatalmassá tette Örményországot; fejlődött az ipar, virágzott a kereskedelem, szaporodott a tanintézetek száma, az irodalom elérte aranykorát... De szaporodott az irigy ellenségek száma is, melyek egyetlen egy kedvező alkalmat sem szalasztottak el felhasználatlanul: a termékeny országra rontottak és hol egyik, hol másik vidékét tüzzel-vassal pusztították. Kipótolhatlan károkat, veszteségeket okoztak a századokig tartott vallási háborúk, melyek megtizedelték a kereszténység megtartásáért küzdő vitéz örmény nemzetet. A hős Vártánok elvérzettek a csatatéren, de vallásukat el nem hagyták. És az Egyház a szentek közé sorozta őket. Volt idő, midőn a római légiókat is visszaverték az örmények; de most a vad hordák roppant számának nem tudtak ellentállani. A hősi elszántság már nem használt semmit; azért némely város lakossága összeállott... és vezetőt választott magának. Ez üldözött, vérig kínozott, testvéreihez a többek között így szólott: „Ha kiköltözünk, itt hagyjuk terjedelmes birtokainkat, fényes palotáinkat, marha-nyájainkat, a drága hazát, a nemzetet; de megmentjük életünket... és ingó vagyónunk egy kis részét, és

megtartjuk üdvözítő vallásunkat is!”... Így szólott... és rögtön csomagolni kezdtek: gondosan elrakták az örmény szent-erelyeket, az egyházi könyveket, drága nemzeti viseletök egyes darabjait, a becses köveket, az arany- és ezüst-neműt, a szent olvasót (rózsafüzér)...és — előbb megcsókolták a hazai földet — azután útra keltek könnyelt szemekkel...

A hazai örmények ősei előbb Krímben, Lengyelországban és Moldva-Oláhországban laktak; végre 1672-ben apáink I. Apafi fejedelem alatt bejöttek Erdélybe. Ezek között van elég Árdzruni-származék is! A hazai örmény családok közül a következő négy család vette eredetét az Árdzruniaktól: Esztegár-, Zászlóffi-, Hollósi- és Korbuly-család. Ezekről alább egyenként szólok.

II. Cikkely. Az Esztegár-család.

1. Fejezet.

Az „Esztegár“-családnév jelentése.

...Apafi alatt több mint háromezer örmény család jött be Erdélybe. Az elpusztult országrész igen jelentékeny kárpótlást nyert a szorgalmas, gazdag, értelmes, művelt, becsületes... örményekben, kiknek az ország bár földet (habár volt elég pusztán maradt birtok) nem adott — ingyen — hová letelepedhessenek ...

Az Árdzruniak származékai Korbuly és Esztegár név alatt jöttek be. A Korbuly név eredetéről hátrább fogok szólni. Most lássuk, hogy mit jelent az Esztegár név?

Az Esztegár család a beköltözés előtt hosszabb ideig Moldva-Oláhországban lakott, melynek erőszakos „despotá“-i arra kényszerítették országuk idegen ajkú lakosait, hogy vegyék fel a görög szertartást... sőt családi neveiket is cseréljék fel román nevekkal. Így fordította le az Árdzruni-család is örmény nevét románra. (Árdzruni tehát = Esztegár.)

2. Fejezet.

Esztegár Vártán érsek. 1843-1886.

Az Esztegár család legkiemelkedettebb tagja Esztegár Vártán, ki a múlt század ötvenes éveiben ezen dolgozat írójával nemcsak egy osztályban járt, de sőt egy padban is ült; azért fölötte örvendek a jó alkalomnak, hogy gyermekkori volt jó barátomnak és tanulóársamnak áldott emléket e helyen is megörökíthetem. Élet- és szellemrajzát igen szépen írta meg derék főesperes-plébánosunk, Bárány Lukács az „Armenia” ötödik évfolyamában (1891, 97—100 lap).

A csinos munkálatot itt is közre adom:

Azon idő óta, hogy a magyar nemzet bennünket örményeket szives vendégszeretettel befogadott, a magyarhoni örmény kolóniák sok jeles férfiút adtak a magyar hazának s az egyháznak, kik kiváló képességeik által fényt árasztottak az örmény névre. Ily jeles férfiú volt dr. Esztegár Vártán József, a bécsi mechitharista rend főapátja és selimbriai érsek, kinek életrajzát e néhány sorban adjuk.

Dr. Esztegár Vártán József született 1843. aug. 13-án Magyarhonban Szamosújvári örmény kath. szülőktől. A keresztységben Adeodat — Bogdán — nevet nyert. Szülei: Esztegár László és

¹ Constitutiones congregationis mechitaristarum Viennensium approbatae a Leone XIII. Pontifice optimo maximo, Viennae 1885.

Korbuly Mária gyermeküket vallásos nevelésben részesítették; tanulóársai szerették és korát meghaladó komolysága miatt tisztelték. Hajlama a papi pálya iránt korán kitűnt, úgy, hogy már 11 éves korában Bécsbe vitetett fel a mechitharisták zárdájába, hol gyors felfogásával, kitartó szorgalmával, kötelességeinek pontos teljesítésével túnt ki többi társai közül. A szerzetesi fogadalmat 1859. aug. 24-én tette le és 1862. szeptember 6-án — habár csak 19 éves volt — pappá szenteltetett.

Felszentelése után széles működési kör jutott osztályrészéül; mint a szerzetesi jelöltek mestere, theologiai tanár, igazgató, helyettes főtitkár, kormánytanácsos, a szerzet ügyeiben tekintélyes és kiváló részt vett. 1883-ban dr. Bosági Jakab főapátját Rómába kísérte és itt tudományos képzettsége, a tárgyalt ügyekben tanusított teljes tájékozottsága által az illetők figyelmét magára vonta. Mindenki úgy nézte őtet, mint a szerzet jövőendő apátját.

Az 1883. évi október elseje gyászba ölté a bécsi mechitharista rendet. A rend főapátja dr. Bosági Jakab jobblétre szenderült. P. Limondsián Timotheus, mint legidősebb kormánytanácsos vette át a rend kormányát s vezette az ügyeket az új főapát választásáig.

Nagy felelősség várt a rend tagjaira. A rend viszonyai a főapáti széken oly férfiút kívántak, kiben a tudományos képzettség, szeplőtlen élet és kormányzási képesség egyesüljön. Több tudományos és valóban szentéletű tagja volt a rendnek, kik hivatottsággal bírtak a rend kormányát vezetni; de a rend tagjai a főapátra várakozó nagy feladatok tudatában a szavazatok kétharmadával 1884. július 12-én dr. Esztegár Vártánt választák meg főapátjuknak.

(Folytatjuk)

* (Eredetileg megjelent az Armenia Magyar-örmény havi szemle 1906-7. évfolyamaiban. Eredeti helyesírással!)

Fővárosi Örmény Klub

2012. október 18., csütörtök, 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., Bartók terem

Műsor

Karavánúton Örményországban, 1830-ban
Besse János utazása

Dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit
vetített képes előadása

Közreműködik: Takács Bence előadóművész

Rendezi: Budapest Főv. XII. ker. Örmény Önkormányzat
Támogatja: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület,
Fővárosi Örmény Önkormányzat



Pontosítás

A füzetek szeptemberi számának 30-35. oldalán megjelent Bálintné Kovács Júlia 2012. augusztus 16-án, a Fővárosi Örmény Klubban tartott előadásáról szóló beszámolóban történt elírásokért sajnálatunkat fejezzük ki. Az alábbiakban teszünk közzé a helyreigazítást. (– a szerk.)

„Ki sokat markol...”

... előzmények és az előadás közben elhangzott „rögtönzések”, magyarázó kiegészítések után nem csoda, hogy kimaradt valami, vagy néhány téves információ is bekerült a 3 különböző előadás rövidített, szerkesztett változatába.

...a Szabadságban megjelent „Magyar napok, – ha minden kötél szakad is! Haranghúzással startolt a magyar napok programja beszámolója után a Kolozsvári Rádió Aranyszalagtárából Török Katalinnak, a Kolozsvári Állami Magyar Színház örökös tagjának az előadásában hallhattuk

Bálint Tibor vallomását szülővárosáról. Címe: *Egyszer én is harangoztam...*

...És végül a Szellemi lakoma... Utólag pontosítok. A „meghívót”, mármint azt a szöveget, hogy *Lakomára gyűltünk össze* Bálint Tibor írta és mondta el, hangfelvételtől. Banner Zoltánt csak azért említettem, mert az Ő előadójaként hangzott el, bevezetőként, a Kolozsvári Rádió Stúdiótermében 1974-ben.

Móritz Kinga biztosan meglepődött, hogy a Kolozsvári Magyar Opera művésznőjévé „avanzsált”, egyelőre ugyanis német nyelvet tanít a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem kolozsvári intézetében... amatőr színjátész. Elégedett lehet Bogdán Farkas is, aki, ha jól tudom 12 éves gimnazista, és máris színművészként emlegetjük.

Ígérem, ezután kevesebbet markolok.
Bálintné Kovács Júlia

Azeri ügy: a magyar fél jóhiszeműen járt el

Az erdélyi magyar–örmény egyesületek vezetői nyilatkozatban fejezték ki sajnálatukat az azeri Ramil Sahib Safarov „politikai vihart kavaró” kiadatása kapcsán. Közben a kiadatásról teljes körű tájékoztatást kért Szabó Máté ombudsman Navracsecs Tibor közigazgatási és igazságügyi minisztertől.

A négy magyar–örmény szervezet vezetői az MTI-hez hétfőn eljuttatott nyilatkozatukban helytelenítik, hogy „az ügyben többen szinte kizárólagosan és egyoldalúan Magyarország felelősségét emelik ki, és meggondolatlansággal vádolják a magyar államvezetést”. Az erdélyi magyar–örmény szervezetek kinyilvánítják, hogy átérzik örményországi testvéreik fájdalmát. Mélyszélesen elítélik ugyanakkor az azerbajdzsáni vezetést, amely „minden ígéretet megszegő

tettével, és azáltal, hogy a gyilkosból nemzeti hőst faragott”, kellemetlen helyzetbe sodorta a magyar kormányt, és rontotta Magyarország nemzetközi megítélését.

Az erdélyi magyar–örmény szervezetek megítélése szerint az azeri vezetés mellőzte a nemzetközi jogszabályokat, és ki játszotta a magyar részről jóhiszeműen, a nemzetközi jogi szabályoknak megfelelően, az európai értékrend szellemében megkötött megegyezést. Felvetik, hogy az eset megismétlődését a kiadatás nemzetközi jogszabályozásának a felülvizsgálatával lehetne elkerülni. Az erdélyi magyar–örmény szervezetek szélsőségeseknek tartják ugyanakkor azokat a megközelítéseket is, amelyek ez egyetlen esetből kiindulva megkérdőjelezzik a magyar nemzetet.

(MTI, MNO, 2012. szept. 10.)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat tiltakozása Ramir Safarov azerbajdzsáni örménygyilkos szabadon bocsátása ügyében

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat mélyszéges felháborodással veszi tudomásul, és tiltakozik, hogy Ramir Safarov azerbajdzsáni baltás gyilkost Azerbajdzsán – a magyar hatóságnak írott írásbeli kötelezettségvállalása ellenére – a nemzetközi egyezmény megszegésével szabadlábra helyezte és nemzeti hősként kitüntette ki Gurban Margarjan meggyilkolása miatt.

Sajnálatait fejezi ki amiatt, hogy az Örmény Köztársaság elhamarkodott lépéssel felfüggesztette diplomáciai kapcsolatát Magyarországgal, holott Magyarország a kiadatás ügyében a nemzetközi jog

és megállapodások, a büntetés végrehajtás folytatásának írásbeli kötelezettségvállalása alapján járt el.

Magyarország mindig barátja volt az örmény népnek, az itt élő örmény diaszpórának, amely egyedülálló módon jelentős érdekképviseléssel, nemzetiségi önkormányzatokkal, civil szervezetekkel rendelkezik, s amely szervezetek igen jelentős költségvetési juttatást kapnak évente a magyar költségvetéstől, hogy az örmény nyelvet és kultúrát megőrizhessék, megismertessék.

Reményét fejezi ki, hogy Örményország mielőbb revidálja álláspontját a baráti Magyarországgal szemben.

Köszöntjük születésnapján a 98 éves Senkálzky Endrét

Tompa Andrea

Senkálzky Endre átvette életműdíját

Kolozsváron ünnepelt a kritikuscéh

A Színházi Kritikusok Céhe 32. alkalommal adja át az előző évad legjobbainak a Színkritikusok Díját, életműdíjat azonban csak második alkalommal adományoznak. A 2011-ben alapított életműdíj első kitüntetettje *Töröcsik Mari* Kossuth-díjas színművész volt. Idén *Senkálzky Endrének*, a magyar és a román állam Érdemes Művészenek, a Kolozsvári Állami Magyar Színház örökös tagjának adományozták a céh tagjai a díjat. A kitüntetést szeptember 11-én, a kolozsvári Minerva Művelődési Egyesület termében szervezett ünnepség keretében adtuk át a színművészeknek, *Tompa Andrea*, a céh elnöke, valamint *Proics Lilla*, *Köllő Katalin* és *Zsigmond Andrea* céhtagok jelenlétében. Laudációt mondott *Hatházi András* Jászai Mari-díjas színművész és *Tompa Andrea* céhelnök.

A meglévő láncszem

Első találkozásunkkor én behunyt szemmel nézem őt. Túl kicsi vagyok még *A kőszívű ember fia*hoz, amelyben színre lép; állítólag a nagypapa ölében alszom az előadás alatt. 1977 van. Egyébként színházi családból származom, ahogy annyian Kolozsváron: kinek a nagynénje volt fodrásznő a színházban, ki tegező jóviszonyban volt egy híres színésznővel, ki pedig állítólag harmincszor nézte meg a *Néma leventét* és kívülről fújta, mint az én anyukám. Ez elég ahhoz, hogy valaki a színház családtagjának számítsa magát. Az átaludt *Kőszívű ember fia* előtt mindenesetre nagypám büszkén mutat fel a vasfüggöny felett díszelgő Románia-címerre: ezt én raktam oda fel, mesélik mindannyian a családban, mint valami hőstettet, mert a búzakalászos-napfelkeltés szocialista címer tényleg nagyon magasán függött a hatalmas színpadnyílás felett. Ma már



Senkálzky Endre és Hatházi András – Fotó: Rohonyi D. Iván

nincs ott, és talán anyukám sem tudja szóról szóra felidézni a *Néma leventét*, de nevemben két évtized múlva aztán rám szakadt egy újabb szerencsétlenség: Tompának hívnak, Kolozsvárról származom, színházzal foglalkozom. A következő kérdés sejtik, mi szokott lenni. Próbálok mindig újabb viccel elütni: Kolozsváron mindenkit így hívnak, aki színházzal foglalkozik. Janovics, Harag, Senkálzky, Tompa, Visky, Köllő – hogy néhány jelenlévővel is példálózunk – ezeket a neveket kell felvenni, ha valaki színházi pályára akar lépni. Akit viszont tényleg így hívnak, holtáig magyarázkodhat.

Mert Kolozsvár, az elmúlt kétszáz évben színházi nagyhatalom volt és van és talán lesz is. Mellesleg a hatalom szót törölném, hogy ne féljünk tőle, hanem barátkozunk vele és folyton látogassuk.

Mi, színkritikusok úgy gondoljuk, hogy a magyar színháztörténetben – amit

csak így, lazán használunk, nincs magyarországi magyar és erdélyi magyar vagy más magyar – van egy láncszem, egy meglévő láncszem, akit Senkálzky Endrének hívnak. Az ő pályája összeköti a vándorszínházat az állandó színházzal, a kolozsvári Nemzeti Színházat a maival, amit Állami Magyar Színháznak hívnak, összeköti annyi színészi játéktípust, amit alig tudhat életpályája felmutatni. És összeköti Janovics Jenőt Harag Györggyel és Tompa Gáborral, mert Senkálzky Endre szerencsés volt: valamennyiükkel találkozhatott. Pár éve egy interjúnk után Bandi bácsi nekem adja az újranyílt Kolozsvári Nemzeti műsorkönyvét. A *Hamlet*ben szerepel, ő játssza a Papot, 1941 van, Bandi bácsinak pedig megint szerencséje volt: nem tudott mondani akkor, amikor Kádár Imre, az akkori színidirektor felhívta őt, a vándorszínházat a nagyhírű kolozsvári színházhoz és felajánlta neki egy bonviván szerepét. Az ifjú Senkálzkyknak

volt bátorsága azt mondani: ő nem bonviván. Ő drámai színész.

Tompa Gábor emlékezetes 1986-os *Hamlet*jében Senkálzky Endrére osztotta a Színészkirály szerepét –, ő volt az akkori piciny társulatban a Színészkirály. És ebben a teljesen új játéktípust követelő előadásban ő volt a klasszikus Nagy Stílus. Ahogy legutolsó szerepében, a *III. Richárd*ban is ezt a nagy játéktípust ünnepli nyílt színi tapssal a közönség. Nézem Bandi bácsit és arra gondolok – ez a színház. És még arra gondolok: csak így érdemes élni. Sokáig, jól, dolgoosan.

Ezt a díjat több mint hatvan magyar kritikus adományozza most Senkálzky Endrének. Bandi bácsit nem tudom, hogy tegezem-e vagy magázom, a mondat elején inkább tegezni szoktam, aztán megszeppenek és magázódnak. Most inkább letegezem, mint amikor imádkozunk. Bandi bácsi, foggad el tőlünk a Színkritikusok Életmű-díját. (*Szabadság*, 2012. szeptember 15.)



Létrakereszt a Vit-havason

Nagyhagymás, Csöfronka, Öcsém után immár a Vit-havas csúcsát is gyopáros kereszt díszíti. Állítója ugyanaz: Tóth Károly, támogatói most is az egykori gyergyói hegyimentők. Az eget földdel összekötő csúcsjelző négy méter magas, alapanyaga Karintiából hozott vörösfenyő, székelyes nevén lárícs. Felszentelésére szombaton került sor.

Különleges élményben volt részük azoknak, akik a Hagymás-hegység 1609 méteres csúcsára, a Vit-havasra szombaton felkapaszkodtak: a keresztfelszentelés ünnepe volt e nap. Az Ausztriában élő Tóth Károly baráti társaságával állította fel a második otthonából hozott ele-

mekből álló keresztet. Akárcsak a korábban, szintén általa állított csúcsjelzők esetében, e keresztet is a havasi gyopár díszíti. Czíkó László lelkipásztor volt jelen a közel ötven természetjáró mellett ezen eseményen, különleges elmélkedésre hívva hallgatóságát. „Kicsit legyünk csendben, egész nap annyit beszélünk!” – szölte a római katolikus lelkipásztor, s a szemközi dombocskáról a keresztre irányította mindenki figyelmét. Kinek mi jut eszébe róla? Miként cselekedne a mai emberfia, ha ott lett volna a téren, a tömegben, Jézus megfeszítésekor? Kinek mi az a keresztje, amit kérne, hogy Jézus átöleljen? – három kérdés, melyre a választ mindenki a maga

csendjében kellett megadja. Aztán mintegy észbe juttatóként szól Isten szolgálja az eget földdel összekötő keresztől, az emberben lévő lajtörjáról. Az ember két lábbal a földön áll, de szeme égre kell tekintsen. A létra fokain, ha nem halad felfelé, a sárban marad; pedig Isten az embert nemcsak sárból, hanem napsugárból is formálta ilyené.

A lelki táplálék mellett 1600 méter fölé került alkalmam adódott az együttlétre, jö-

vőtervezésre is. Az egykori gyergyói hegyimentők nem adják fel szokásukat; évente legalább egyszer sort kerítenek találkozássra, és újabb csúcson újabb kereszt is tervbe van: a Kis-Cohárdra terveznek szimbólumot, ugyanakkor – ha lesz kellő támogatottság – egy via feratát is, mely a hegy- és sziklamászást kedvelőknek jelentene kikapcsolódási lehetőséget.

(<http://www.szekelyhon.ro/news/news/32019/letrakereszt-a-vit-havason.html>)



Petelei Istvánra emlékeztek az örménymagyarok

Petelei István íróra emlékeztek születésének 160. évfordulóján, csütörtökön délután az EMKE Györkös Mányi Albert Emlékházában, az Arménia Örménymagyar Baráti Társaság Örménymagyarok kincses Kolozsvárért – kincses Kolozsváron című rendezvénysorozatának keretében. Bálintné Kovács Júlia, a baráti társaság elnökének köszöntője után elsőként Nagy Béla tartotta meg előadását Petelei István, a közíró címmel. Mint mondta, Nagy Gábor legendás kolozsvári főpincér, földbirtokos és kiváló hegedűs életútja után kutakodva bukkant rá Petelei István nevére, aki Nagy Gábor vonósnegyesének brácsásaként Liszt Ferenc 1879-es Redut-beli hangversenyén is fellépett.

Nagy Béla bemutatójában elhangzott: Petelei István 1852. szeptember 13-án született Marosvásárhelyen, ősei, a Peteláczhiak még Apafi Mihály idején telepedtek át Moldvából Erdélybe. Szülővárosa után Kolozsváron folytatja tanulmányait, majd Székelyudvarhelyen érettségizik 1870-ben.

A pesti egyetem történelem szakos bölcsész diplomájának megszerzése után hazatér Marosvásárhelyre, ahol azonban nem sikerül tanári állást szereznie, így aztán levéltári kutatásokba kezd, közben az *Erdélyi Híradóban* és az *Erdélyi Figyelőben* jelennek meg írásai. Megtudtuk: köz- és szépírói munkásságának talán legeredményesebb időszakát 1880 és 1890 közötti kolozsvári tartózkodása jelentette: a *Kelet*

című napilap után az újrainduló *Kolozsvári Közlöny* szerkesztője lett, folyamatosan szem előtt tartva és kollégáinak is sugallva újságírói mottóját: „csak egy szabályunk van: igazat írni”. Irodalom-, zene- és színházkritikákat, portrékat és útibeszámolókat egyaránt megjelentetett 1886-ban elindított *Kolozsvár* című lapjában, emellett számos cikket írt a Főtér korszerűsítéséről, a közvilágítás bevezetéséről és a köztisztaság szükségességéről is.

Újságírói pályájának 1890-ben agyvérzés vetett véget; a kincses városból előbb Marosvásárhelyre, majd Remeteszegre és Szovátára költözött, ahonnan továbbra is küldte írásait erdélyi és magyarországi lapokhoz egyaránt. Tagja volt a Petőfi Társa-

ságnak, elnöke a marosvásárhelyi Kemény Zsigmond Társaságnak, emellett aktív népszerűsítője az Erdélyi Irodalmi Társaságnak is, amely az ő kezdeményezésére és az általa kidolgozott alapszabályzat révén jött létre 1880-ban, részletezte Nagy Béla.

Petelei István szépirodalmi munkássága című előadásában Dávid Gyula irodalomtörténész elsőként Schöpflin Aladárt idézte, aki így fogalmazott a *Nyugat* 1910/2. számában: „Művész volt, aki fogékony lélek olvasta írásait, ezt az olvasást belső életének eseményei közé számítja ma is. Petelei még ma is aktuális író, nem azért, mert csak most halt meg (hányan vannak kortársai közül, akik még ma is élnek és írnak, holott az írásuk teljesen közömbös, aktualitás nélküli, mert nem volt soha tényező sem az irodalomnak, sem olvasóik lelkének fejlődésében!), hanem azért, mert aki annak idején olvasta novelláit, még ma is újra meg újra érzi hatásukat, aki pedig ma olvassa el először, legtöbbször újnak, meg nem fakultnak fogja találni.”



Bálintné Kovács Júlia

Örmény gyökerek Tellmann tanár úr családjában

(2. rész)



Itt látható a szamosújvári Duducz család egy része.

Az ülő sorban balról a második Duducz Gáborné Kálmán Lidia, a 12 gyermek édesanyja.

Ezen a képen 5 lánya 1 fia, veje és 2 unokája társaságában láthatjuk. Mellette ül Duducz Jolán, és Tellmann Józsefné Duducz Izabella (Belluska) a két unokával, Tellmann Jenővel (alias Csocsó) és Tellmann Jutkával (a későbbi Takácsik

Tibornéval). Jutka mögött Duducz Rózi, mellette Tellmann József, majd Duducz Margit, Duducz János és végül, de nem utolsó sorban Duducz Ilonka, a szamosújvári műkedvelő színjátszás állandó, „örökös” első számú szereplője. A hatodik lány, Mária korán elhunyt.

Margit – aki szintén sokat szerepelt az Enyedi Sándor vezette műkedvelő színjátszó csoportban – kénevezette leginkább az unokákat.

A fiuk így jöttek sorban: Duducz Jenő, Gábor, István (Pista), Gerő, János, Kálmán.

Jenő az I. Világháborúban odaveszett. Mint kisfiú nagyon kedves, figyelmes, tiszteletudó volt, és amikor iskolából, vagy bár-



Duducz Margit



*Az édesanya:
Duducz Izabella*

Az Ő emlékére, és annak reményében, hogy Tellmann Jenőke is olyan helyes-rendes szófogadó, tiszteletudó gyermek lesz, mint Duducz Jenőke volt, a nagybácsi becenevét is örökölte az unoka.

Folytatjuk



Tellmann Jenő

honnan hazajött, soha nem mulasztott el köszönni: Csókolom Anyuka, csókolom Apuka, csókolom, csókolom... Ráragadt a csó-csó becenev.

Bálintné Kovács Júlia rovata

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (31. rész)

121. Porumbi Antal, örmény szertartású. Gyulafehérváron (1768, 1769) és Kolozsváron tanult. Szolgált: 1779-től Erzsébetvároson káplán. Meghalt 1790-ben.

Puskás Alajosról csak feltételezem az örmény gyökereket. Ditróban született, 1842. július 18-án. A gimnáziumot Csíksomlyón és Székelyudvarhelyen, teológiai tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelve: 1867. aug. 15.

Szolgált: Baróton, Kapnyikbányán (1869) és Szászrégenben, mint káplán. 1871: Székelykálán, 1876: Jobbágyfalván, 1880 Bordonson, 1888: Tekerőpatakon plébános. Meghalt 1896. márc. 8-án.

122. Dr. Puskás Attila Marosvásárhelyen született, 1974. március 31-én. Teológiai tanulmányait Gyulafehérváron a Hittudományi Főiskolában, Rómában (1995–2003) a CGH növendéke-

ként a PUG-n, (lic. theol.), és a Pontificio Collegio L. Armeno-n végezte. 2005: Budapesten a PPKE-en teológiai doktorátust szerez. Pappá Dr. Jakubinyi György érsek szentelte Baróton, 2001. július 1-én. Szolgált 2003: Gyergyószentmiklóson örmény szertartású plébános.

2003: a Romániai Örmény Katolikus Ordináriátus általános helynöke.

A következőkben **Garda Dezső** Gyergyószentmiklósról szóló könyvből idézek.

„2003 szeptemberében nevezték ki örmény plébánosnak Gyergyószentmiklósról a nagyon tehetséges Puskás Attilát. Puskás Attila 1974. március 31-én született Marosvásárhelyen. Igazi erdélyi szülőlt, olyan értelemben, hogy ereiben nem egy vér, hanem több vér keveredik: apai részről székely-sváb és az anyai ágról magyar-örmény vér. Általános iskolai tanulmányait Baróton és Brassóban, a középiskolát Brassóban végezte, ahol 1992-ben érettségizett. A gyulafehérvári Hittudományi Főiskolán három évet tanult, majd a Tanári Konferencia ajánlására Ft. Dr. Jakubinyi György római katolikus érsek Rómába küldte, hogy a Collegium Germanicum et Hungaricum növendékeként a Pápai Gergely Egyetemen folytassa teológiai tanulmányait. 1999-től Rómában a fundamentális teológiai tanszéken folytatta szakosodását, ahol a Kinyilatkoztatás és mai világ viszonyát vizsgálta. 2001-ben végzett a licenciátussal. Főpásztor, aki egyben örmény apostoli kormányzó, tudva örmény származásáról az erdélyi örmények lelki gondozására szánta, és ezért Óboldogsága XIX. Nerses Péter kilikiai



Dr. Puskás Attila

örmény katolikus pátriárka gondjaira bízta. 2001-től két éven át a római Leonianum örmény kollégium diákja volt, ahol örményül tanult és megismerte az örmény szertartást. A római Pápai Keleti Intézetben klasszikus örmény nyelvet és örmény történelmet tanult. A buda-

pesti Pázmány Péter Katolikus Egyetemen 2005-ben ledoktorált. Nyári vakációiban lehetősége nyílt felkeresni a libanoni és szíriai örményeket, megismerve a hazájuktól elszakadt, de hagyományait, nyelvüket, hitüket őrző közösségeket. Ez időben eljutott a jelenlegi Örményországba, a történelem során szűkre szabott őshazába.

2001. július 1-én szentelte pappá Ft. Dr. Jakubinyi György érsek, örmény apostoli kormányzó Msgr. Vartan Bogosian argentinai örmény katolikus érsek jelenlétében Baróton. Tanulmányai után a főpásztor Gyergyószentmiklósról helyezte a helyi, Erdélyben legnagyobb örmény közösség plébánosának és egyben kinevezte saját helynökének, megbízva az erdélyi örmény katolikusok lelki gondozásával.

Gyergyószentmiklóson az örmény közösség lelkesen fogadta az ifjú lelkészt, aki kezdetben a plébánia lakhatatlan állapota miatt a római katolikus plébánián kapott otthont. Az örmény plébánián Ft. Fogolyán Miklós O. mech. szerzetespap távozása óta (1997) nem lakott senki. A római katolikus plébániáról próbálta saját plébániáját elindítani, amit kettős értelemben akart megvalósítani. Meggyőződése volt, hogy plébániaépület nem lehet élő kövek nélküli ház. Fontosnak tartotta a plébánia és a templom vonzób-

bá tételét az örmény katolikusok számára, de azt is, hogy minél többen megismerjék és megszeressék örmény gyökereiket és az örmény liturgiát.

A kis létszámú közösségre való tekintettel szervezte meg a plébániai életet. Az ifjúságot két csoportba osztotta: az *Örmény Törpikék* képezték a kisebbek csoportját, akikkel az örmény szentmise megismertetése volt az elsődleges cél, ők voltak a ministránsok. A középiskolások csoportját a *Fárasztó Bandába* szervezte, ahol a gyökéresztést az örmény közösségbe tűzte ki célul. Számukra nyaranta a hívek, szülők és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület segítségével táborokat szervezett, ahol elmélyíthették a tanultakat és közösségek is összeforrottak. A *Fiatalkorú Házasságok Csoportja* az örmény liturgia, történelem kérdésein túl aktuális teológiai kérdésekkel foglalkozott, míg az *Őszi Napfény Csoport*, az idősebbek köre teológiai és vallási kérdéseket beszélt meg. Ennek a rétegpasztorációnak az volt a célja, hogy az örménység minden korosztályát megszólítsa és bevonja a közösség életébe.

A belső misszió mellett a közösségnek külső missziós feladata is volt. Romániai örmény helynékként rendszeresen látogatta az erzsébetvárosi, csíkszeredai, szamosújvári örmény katolikus közösségeket, ahová gyergyói örmény ministránsai és a búcsúünnepeken a kórus és az egyháztanács is elkísérték. 2004-ben Gyergyószentmiklóson kiadta a hívek használatára az örmény szentmise szövegét magyar nyelven, és ezt terjesztette el Erdély örmény katolikus közösségeiben. Az örmény mise és szertartások Erdélyben első alkalommal kerültek közel az örményül már nem beszélő, de ma-

gukat örmény származásúnak valló örmény katolikusokhoz.

A plébánián állandóan működő és annak hármas pillérét alkotó Örmény Egyháztanács Lázár Alfréd vezetése alatt, az örmény Oltáregylet özv. dr. Simon Istvánné vezetése alatt és az Örmény Kórus Fejér Antal karnagy vezetése alatt a pap állandó támasza és bátorítója volt. Az Egyháztanácsra elsődleges feladatként az egyházközség anyagi helyzetének javítása hárult. Az igencsak megnyirbált örmény vagyon a közösségi kasszán is éreztette hatását. A plébániát igen romos állapotban, a templomot hosszabb közösségi megnyilvánások számára használhatatlannak találta. A plébánia kertjében egy kívülről készült új ház várta, aminek jövője az Egyháztanács számára tisztázatlan volt. Először a plébánia fűtőhálózatának kiépítése és a templom rákapcsolása a városi új dán kazán távfűtés-rendszerére volt a célja. Az anyagi fedezet hiányában és nem remélve a püspökség támogatásában sem, németországi barátaihoz fordult. A hívek lelkes anyagi támogatása mellett, ami összesen 2.000 Eurót jelentett, a Paderborni főegyházmegye 5.000 Euró támogatást nyújtott Msgr. dr. Péter Schallenberg professzor és Msgr. Bruno Kresing prelátus támogatásával, amit még 5.000 Euró személyes adománnyal is felpótlottak.

A plébánia lakhatatlan állapotát a Limburgi Egyházmegyében is ismertette, ahonnan dr. Günther Geissl bocsánok jóvoltából 17.000 Eurót bocsátott az egyházközség rendelkezésére, amiből sikerült a plébánia műemlék-épületét kívül-belül felújítani. A rajnaparti Eltvillegyházközség, ahol a gyergyószentmiklósi lelkész nyaran-

ta kisegített, 2.800 Eurót adományozott erre a célra. A munkálatok során a plébánia falain évszázados freskók kerültek elő, és végre méltó helyre kerültek az örmény könyvek, amelyek megmenekültek a kommunista rendszer megsemmisítő politikájától. A felújítási munkálatok 2004 februárjától július elejéig tartottak, amikor a megújult plébánia könyvtárral, tárgyalóteremmel, lakosz-

tállyal, vendégszobával, tiszta udvarral várta a vendégeket. Ugyanakkor az új épület egy részét is sikerült oly mértékben berendezni, hogy alkalmassá vált a szentmise utáni találkozók megrendezésére. Ebben a munkában az Egyháztanács mellett az egész közösség kivette részét.”

Folytatjuk

Lukácsné Nagy Klára

Interjú Korbuly Gizellával

(Kolozsvár, 2006;

Rövidített, szerkesztett változatát készítette Bálintné Kovács Júlia)

Korbuly Gizella (a továbbiakban: K. G.)

– A lánykori nevem volt Korbuly Gizella. Az örmény nevem Akhrávián Gizelle. Az Akhráviánból lett Korbuly. És hogy lett Korbuly az Akhráviánból, hogy megtudjál valamit mégis belőle. Mikor jöttek Örményországból errefelé, először Moldvában álltak meg, és mikor Moldvában maradtak, akkor felvették a Korbuly nevet. Az Akhrávián az azt jelenti, hogy holló, románul „corbul”. Na, most, mikor mi ájtöttünk, mert nem szerettük Moldovában, ájtöttünk Erdélybe, akkor megvettük az örmények azt a részt, ahol most Szamosújvár van és ott lett a város, az örmény város. Na, most, egy része a Korbulyokból Hollósy lett, amiből volt a Hollósy Kornélia, a „csalogány”, a második Hollósy, amelyik Nagybánán volt a festő...

Lukácsné Nagy Klára (a továbbiakban: L. N. K.) – Hallottam róla én is.

K. G. – Na, a festő, az is abból az Akhráviánból származik. Amikor az örmények ájtottak, a mi családunknak nagyobb vagyona volt, mint az Eszterházyaké, pedig

azok Eszterházyak voltak... Tehát nagyobb volt a vagyonuk és megvették sok mindent itten, egy része vett Székelyföldön, ha jól tudom, és egy része pedig Szamosújvárt maradt. Mi Szamosújvárt maradtunk. 1918-ig meg volt engedve az örmény iskola, ami Petru Maior lett, a gimnázium, az örmény gimnázium volt. Az iskola pedig örmény elemi iskola, de a románok, miután bejöttek, ezt be akarták tiltani. És hogy betiltották, akkor mit gondoltak az örmények, mit gondoltak magukban, csinálnak árvaházat és ahány gyermek örmény gyermek volt, azt összeszerezték, összeszedték. Egyetlen egy volt, Péter Juci, aki árva volt. A többi egy se. Tanító, tanár, kereskedő, bankár... Szóval ilyen gyermekek voltak tulajdonképpen, amikor én voltam ott.

L. N. K. – Erről majd később. Akkor tessék mondani a születési dátumot és a helyet.

K. G. – Születtem 1924. szeptember 6-án, Naszódon.

L. N. K. – Pontosan így van beírva.

K. G. – Úgy van beírva. Édesapám Korbuly Izsák.

L. N. K. – Mivel foglalkozott?

K. G. – A Gazdasági Akadémiának volt az igazgatója.

L. N. K. – És az édesanyja?

K. G. – Az édesanyám háztartási volt, Csáki Katalin. Ő szász. Ő nem volt örmény, ő szász. Apám volt örmény, anyám volt szász és én magyar. (...)

K. G. – Akkor, 32 körül kerültem oda és ott végeztem hét elemít, örmény elemít, mert csak annyit engedtek meg a románok, a gimnáziumot elvették. És miután elvégeztem a hét elemít, akkor jöttem a Gombosba, ahol van most a Babes-Bolyai, jöttem a Marianumba. Ott folytattam az iskolámat. De a hét elemít, hogy tanuljak meg örményül, azt ott, az árvaházban...

L. N. K. – A családban nem tetszettek örményül beszélni? Mert az édesanyja nem tudott?

K. G. – Apám se tudott.

L. N. K. – Nem tudott ő sem.

K. G. – Tudott amennyi eszében maradt a gimnáziumból, mert a magyarok idejében is örmény gimnázium volt, de a tanítás magyarul volt és akkor ott volt örmény óra. Itten örmény árvaház, örmény iskola, de románul ment a tanítás és volt örmény óra, zárójelbe téve a tanítónők Madarasi Mariska, az ott tartott 2-3 órát, hogy tanuljunk meg magyarul is. Ez volt az egész. Na, most az életet akarod tudni?

(...)

L. N. K. – Az intézetben fizettek díjat, amikor...

K. G. – Nem fizetett oda senki semmit. Annyit fiztünk, hogy a szappant megfizettük és tovább semmit.

L. N. K. – Akkor úgy általában, ezek szerint, gazdag embereknek voltak a gyerekei ott.

K. G. – Hááát... Ki tartott minket ottan? Hát nem a szülők? Kik tartottak? (...) Nem

tudom ezeket a dolgokat, mert gyerekek voltunk, s érdekelt minket, hogy mi van ott kint? Mi volt ott bent! Nekünk Karácsonykor gyönyörű Karácsonyunk volt, Klári. Gyönyörű!

L. N. K. – Ott bent az intézetben?

K. G. – Senkit nem engedtek haza. Az összesen ott kellett legyünk Karácsony estéjén és Karácsony első napján, utána hazavihettek. De az ünnepek alatt nekünk ott kellett lenni. Amikor volt ez a, hogy mondják?

L. N. K. – Advent.

K. G. – Advent. Igen. Akkor mi minden reggel 6 órakor felkeltünk és elmentünk a Salamon templomba a Roráté misére. Hazajöttünk, reggeliztünk, mentünk a suliba. Az iskola a fiúzárdában volt. A fiúk pedig jöttek enni a leányzárdába.

L. N. K. – Tehát ez az intézet volt? Az árvaház? Így tetszett nevezni az árvaházat?

K. G. – Igen, zárda. Hát zárda is volt. Árvaháznak mondták, de...

L. N. K. – Igen, az alapítás úgy volt, mint árvaház.

K. G. – Igen, de zárda volt, hisz ők is papok alatt voltak és mi is apácák között nőtünk jel. Akkor hát megbetegedni egyik sem betegedett meg a kosztól, de senki el se hízott. Az apácák nagyon-nagyon kedvesek, nagyon jók voltak, csak mi voltunk egy kicsit csintalanok és ők igen szigorúak. A legjobb leányka én voltam az összes között, vittem a zászlót elől. Senkinek az apja nem volt felhíva, csak az én apám. Ez úgy volt. Na, akkor a kosztunk az meg volt. Minden nap három féle. Reggeli. Tízórásít, azt nem tudom, hogyha kaptunk. Délben 12 órakor volt az ebédünk két fogás, de volt, amikor három fogás is volt. Délután pedig az uzsonnya döblec, amit Szikről hoztak és almát. És a szolgálk sziki volt.

L. N. K. – Sziki lány? Férfi?

K. G. – Férfi, aki vigyázott az állatokra. (...) Mindent az apácák csináltak, három nő-

vér volt. Aztán közben meghalt egyik, vagy elment, vagy szóval...

L. N. K. – Mindig cserélték őket.

K. G. – Mindig cserélték őket. Nem tudom, hogy miért. De velük csak németül lehetett beszélni. Magyarul nagyon rosszul tudtak. „Tuducni, de olyan slimni lenni, megmondani apadni, hogy miket csinálsz te itt ni, táncolni, p/új!... Milyen ruha van rajtad? Látszik, nem szegyélni magáni?” ...

Hát Gizi néni mindig hiú volt magára, az az igazság, de a többi sem maradt lennebb. A többik, akik velem voltak, közülünk lettek közzgazdászok, Török Mancsi lett tanítónő, Péter Juci elkallódott, Bulbuk, Agopcsa nem tudom mi lett velük, akkor Kovrig, aki páncél-csehi volt, az bíró volt itt a katonasági-gazdasági hadbírószágon dolgozott, de aztán kitétek, mert kisebbségi volt és akkor bekerült az ügyészségre. Csak most halt meg nem rég. Akkor voltak Gévorg, az rosztovi volt. Oroszországból menekültek később az anyjával, az apja magas fokú katonatiszt volt annak idején. Akkor Harminé egy lány volt lent a Regátból, akkor Mineascu ő is regáti volt. Ezek román örmények voltak. S ezek mindig fenyegettek, hogy megmondanak, megmondják a tanítónőt, ha kényszeríti őket is, hogy magyar órát tartson. De, persze, nem kényszerítette őket senki. Velük románul beszélünk, mert örményül, tisztán örményül egyik sem tudott. Amit ti tanultatok németül vagy franciát, vagy mit tudom én mit, úgy tanultunk mi is. De azért beszélni tudtunk, a ministrációt végig tudtuk, a misét tudtuk, a Miatyánkot, az Üdvözlégyet tudtuk. Szóval volt, amit fújunk, tudod?

L. N. K. – Bemagolva.

K. G. – Igen, úgy fújtuk. De mondom, hogy a Karácsony az külön egy gyönyörű örmény volt. Amikor mentünk a misére, akkor Karácsony estéjén mindenki új ruhát kapott, de egyforma volt mindegyiknek. Új ruhát, új cipőt, új harisnyát. Mindenünk tiszta új volt

Karácsonykor. És akkor így összetett kézzel, lábujjhegyen mentünk az ebédlő felé és vártuk, mikor csenget az ebédlőben a csengő és akkor bevonultunk. Hát szép volt, gyönyörű volt, Klári, gyönyörű volt! És akkor énekelünk, verset mondtunk... szép volt! Mind-egyiknek az asztalán volt a tányér és a tányérján volt a karácsonyi ajándék: cukor és mit tudom én még mi, de nem voltak játékok vagy ilyesmik. Azokat közben kaptuk.

Volt egy Akkorovics Gizi, amelyik mind a tizenkét lánynak behozott egy ekkora hajas babát, olyan göndör hajjal. Azt mondtuk nekik, hogy ezek a bukaresti dámák. Aztán ezek voltak, ami nagyon szép volt. A húsvét, az megint gyönyörű volt, nagyon szép volt, olyan bensőséges. A Karácsony is... akkor éreztük az Úrnak a jelenlétét, s átgondoltuk, hogy mi rosszat tettünk és, hogy az Úr ezt nekünk megbocsátja. S ezért jött a világra, hogy meg tudjon bocsátani. Szóval, gyönyörű volt, Klári, gyönyörű volt!

L. N. K. –Szép emlékek ezek.

K. G. – Ezek olyan emlékek, amiket nem lehet kitörölni. A húsvétkor is... hát volt a sír megcsinálva, Jézus sírja és mindig kellett menni ezt ketten-hárman őrizni. S akkor vigyáztunk a sírra és az is nagyon, de nagyon... S mikor jártuk a keresztutat a templomban. Minden állomásnál, ahogy Jézus. Atgondoltuk, valójában atgondoltuk. Gyermeki szívvel, gyermeki lélekkel atgondoltuk és valójában megújultunk. Megújultunk. Vigyáztunk egymásra, hogy: „vigyázz, Te, mert az Úr látja!” Szóval, vigyáztunk egymásra. A főpapunk Alexa plébános volt, aki a fő-fő volt, apámnak osztálytársa volt, és akkor apám betörte a fejét. Látszódtott a nyoma, mutatta is, hogy „ez apádnak a műve”. Amikor bent voltak ők is az intézetben.

L. N. K. – Ott nevelkedtek ők is? Az intézetben?

K. G. – Ők is ott nevelkedtek. Ott volt még Diárián Francisc.

L. N. K. – Jaj..., nevelő volt.

K. G. – Igen, igen, igen. Diárián Francisc volt. És még vannak az idősebbek... És az intézetből vittünk a szegények házába adventet. Kajtárnak a nevére emlékszem, a többieknek nem. Hát már nem tudom... Egy nő is volt. Az a régi időben hosszú ruhába járt, és akkor is úgy járt. És mentünk oda az intézetből és vittük a vacsorát. Mindig azt mondtuk, hogy „Kajtár bácsi, elhoztuk a mi részünket is, ha énekel nekünk!” S akkor neki fogott énekelni. S odaadtuk a részünket, az édességet, ami volt, odaadtuk neki.

És képzeljétek, körülbelül ezelőtt 20 évvel lehetett... Mikor hallottam, hogy az árvaházból Kajtár, nem tudom minek hívják, meghalt, te, a 100-an jóval felül volt. (...)

K. G. – Igen, igen. Szóval ez is nagyon érdekes volt nekem, ez a része is. S akkor még mi volt, Istenem? Nagyon szép volt. Hát az már szép volt, amikor elmentünk szánkázni. Egyik oldalon a fiúk, a másik oldalon mi. A fiúk a pappal és mi a másik felén az apácával. Ez a Diárián Francisc, ez kairói volt, még se-lyem kabátban volt télen.

L. N. K. – Kaftánnal?

K. G. – És kiscipőbe. És összebeszélünk a fiúkkal, hogy „Te, tegyétek fel a Diáriánnak a lábára a sílécet és eresszétek útra!” S az is csak 22 éves lehetett akkoriban. Meg is csinálták a fiúk. Mi álltunk ott a szánkával és álltunk és figyeltünk, hát hogy mit csinálnak a fiúk. És útnak engedték a papot a sível. Kacagtunk! Na, aztán kaptunk mi a fejünkre az apácáktól. „Ti tudni slimni, hogy mit csinálni fúni ottani! Azér állni szánkával itteni, s aztán szemetek csak fiú, csak fiú!” Azonnal hazavittek. Nyetu vacsora! Lefekvés! Nahát, aztán a fiúk nem lettek megbüntetve, mert a pap esze... A pap csak örményül tudott. Franciául és örményül tudott... Na, még egyik fiú

eszembe jut... a Tutsek, amelyik Magyarországon van, de gyakran jön Erdélybe és akkor meglátogat. Ez a Tutsek János. Gyönyörű férfi lett belőle! Azt hittük, hogy pap lesz, de nem lett pap belőle: megnősült kétszer. Na, ez még volt...

L. N. K. – Így a lányoknak a nevére tetszik emlékezni még?

K. G. – Emlékszem. Bulbuk Mancira. Török Mancsi, Török Nusi, Török Ilu, ez három testvér volt. Akkor volt Násztur Juci. Akkor volt Duha. Mert tizenkettő kellett, hogy legyen. Vegyem akkor a három Török lányt, akkor Duha egyedül volt. Mészáros. Akkor Alice a Regátból és még voltunk, de már nem tudom melyik.

L. N. K. – És a szülők hol laktak? Gizi néni a szülei?

K. G. – Kolozsváron.

L. N. K. – Itt Kolozsváron?

K. G. – A Gazdasági Akadémián egy részben, egy részben pedig Gyéresen. A gyéresi kastélyban, a Teleki kastélyban laktunk.

L. N. K. – S akkor...

K. G. – Én, amikor Szamosújvárra kerültem, akkor a Teleki kastélyban laktunk. S amikor kijöttem Szamosújvárról az intézetből, két évre rá bejöttek a magyarok. Akkor visszajöttünk és tata visszakapta az állását. Mert tata ki volt téve az állásából.

L. N. K. – A románoktól.

K. G. – Persze, persze, persze... Sok minden mentünk keresztül. Pláne... amikor jöttek az oroszok, akkor megint: kényszerlakhelyre vittek, de akkor visszamentünk Gyéresre, de a kastélyba nem mehettünk be. Akkor csináltunk négy lepedőből falat, s fellelte is, mint a korturárosok (sátorosok), s kint aludtunk addig, ameddig a téglagyárból apránként összeszedtük a tört téglát tatával és felépítettünk egy szobát, hogy legyen télire. Szóval, nehéz helyzetekben voltunk. De ez a nehéz helyzet az oroszok bejövetele után

volt. Azelőtt nem volt nehéz a helyzet, nem volt nehéz...

L. N. K. – Az volt a probléma, hogy gazdagok voltak, nem?

K. G. – Hát nem mondhatni, hogy gazdagok voltunk. Mert tudd meg, azt hiszik, hogy akinek nem tudom miye van: földje vagy nem tudom, hát az bizony... a sok bérest, azt ki kellett fizetni...

L. N. K. – Na, jó, de az ő szemükben gazdagok voltak!

K. G. – Ja, igen. Igen. Persze. Nemcsak hogy gazdagok, hanem nemesek is. Az volt a baj. Nem voltál bent a...

L. N. K. – A Házsongárdban?

K. G. – A Házsongárdban, ahol Barcsay van, ott van a Korbuly-kriptá.

L. N. K. – A szülei is ott vannak?

K. G. – Ott vannak ők is, mind ott vannak.

L. N. K. – Egyszer voltunk együtt, azért kérdezem, mert emlékszem, hogy tetszett mutatni a kriptát. Egyszer valahogy együtt voltunk, találkoztunk valami temetésen és ott tetszett mutatni a kriptát...

K. G. – Lehet. Ott van tata is, ott van mama is. A régieket fizettem és letettem a pincébe. Hát még mit nem?

L. N. K. – De még megvan a sír? Nem vették el még?

K. G. – Most már nem vehetik el.

L. N. K. – Már nem?

K. G. – Most már nem, most már az enyém, nem vehetik el! Eddig még csinálhattak, amit akartak, de most már nem. Most 20 évre ki van fizetve a...

L. N. K. – Díj.

K. G. – Igen, úgyhogy...[...]

(Forrás: Nagyné Lukács Klára: A szamosújvári örmény katolikus árvaházak története. Megjelent az Örmény diaszpóra a Kárpát-medencében II. 170–206. Lap. Pázmány Péter Katolikus Egyetem. Bölcsészettudományi Kar, Piliscsaba 2007.)

Fogolykiváltó Boldogasszony búcsú



Az ünnepi szentmisét Fülöp Ákos atya mutatta be



A Fogolykiváltó Boldogasszony búcsú részvevői a budapesti Orlyai utcai örmény katolikus templomban



Közreműködött az ADORATE művészeti együttes

Barangolás őseink földjén (2012. augusztus 23–29.)

Útvonal: Budapest – Ártánd – Nagyvárad – Gyalu – Torda – Nyárádtő – Ákosfalva – Nyárádszereda – Mikháza – Szováta – Székelyudvarhely – Székelyvarság – Csíkszereda – Függés tető – Kostelek – Gyimesbükk – Székelyvarság – Libán tető – Gyergyóalfalu – Csíkszépvíz – Csíksomlyó – Csíkbánfalva – Székelyvarság – Farkaslaka – Enlaka – Bözödújfalva – Erdőszentgyörgy – Kalotaszentkirály – Bánffyhunad – Sztána – Kőrösfő – Kalotaszentiálya – Királyhágó – Nagyvárad – Ártánd – Budapest

Balogh Anikó

Erdély a javából – Erdély a szívünkben

(1. rész)

„Csak még egyszer tudnék hazamenni...” Székely Öreganyám vágyódó éneke már gyermekkoromban szívembe égett – de az Ó honvágya életében soha nem teljesült. Belém plántálta viszont a szülőföldje utáni sóvárgást, éppúgy, mint Öregapám Hargitáról, székelyekről, medvékről, farkasokról, rókákról szóló meséi. Közös vágyaink nagy beteljesüléseként éltem meg, amikor az erdélyi örmény-székelyek leszármazottaival barangolhattam őseik földjén, gyökeiket kereső túrájukon.

Az előzetes útvonal-tervet olvasva még sok helységnév ismeretlen volt, sőt néhány szó jelentése, néhány fogalom is. Most, amikor az általam készített képeket és jegyzeteket átfutom, örömmel nyugtázom: az ismeretlenek kedves ismerőssé váltak, nagyon sok élménnyel gazdagodtam, s bizonyára még azok is, akik már korábban jártak Székelyföldön.

A látottak, hallottak, megismert, megpróbált dolgok, megélt élmények úgy sorakoznak emlékeimben, mint egy képzeletbeli, sokszínű gyöngysor szemei. Egybefűzte őket a közös öröm, a megbecsülés, az összetartozás, a szeretet fokozatosan kialakult érzése és az újra támadt vágyakozás.



Tündérkerti kórus

A Tündérkert gyermekeinek népdal műsora a mikházai templomban szép és hangulatos fogadtatás volt, a szíveslátás szintén. Jó volt látni a kislányok, kisfiúk átszellemült arcát, tiszta tekintetét és gyönyörű, a piros-fehér-fekete színek különféle variációi szerint megvarrt, székely „viseletüket”. Nagyon tetszett a templomi berendezés kék, írásos hímmel díszített „ruházata” is.

Kíváncsian vártuk, kik lesznek szállásadóink, milyen házba kerülünk, milyen el látásban lesz részünk. Székelyvarságon, a hegyek közé eldugott zsákfaluban almapalinkával és „kiskürtös” kaláccsal fogadtak, s minden vendéglátó gazdaasszony várt már bennünket. Segítettek csomagjaink házhoz szállításában. Tiszta, rendes szobák, tisztál-



Szíveslátás Székelyvarságon – Tifán Nusika kínál

kodási lehetőségek, ízletes vacsora és kedves szavak nyugtatták meg a hosszú utazástól kissé elfáradt testünket, lelkünket. Nyitott ablaknál, hűvös, tiszta levegőn a „falusi” csöndben csodásan aludtunk.

Másnap reggel első dolgunk volt körülnézni az udvaron, a kertben és az utcán. Mindenhol virágok, gyümölcsfák, a kert aljának hátterében a Hargita halvány körvonalai. Örömmel szívtam be az utcán gyülekező, s a gulyás ostorának pattogására váró tehenek – gyermekkorom emléket idéző – szagát. Nem zavartak a „tehenlepények” sem. Elgyönyörködtünk a székely kapuk faragásaiban.

A képzeletbeli gyöngysor egyik legnagobb és legszebb gyöngye számomra az



Szellő tetői túrázók

„5 óras, középnehéz panorámaturá” volt Függés tetőről a Szellő tetőn át Kostelekre. A hegygerincen fújdogált a szél, sütött a nap, s végtelennek látszott előttünk, majd később mögöttünk is az út. A csapadék hiányától kiszikkadt rétek színei már az őszt idézték. A körülöttünk lévő hegyek-völgyek változatos domborzata, körülöttünk a 360 fokos láthatár mámorító szabadság érzését keltette bennem. Igaz, később, a hegyről lefelé menet időnként vízmosást kerülgettünk, és köveken botladoztunk, a faluban pedig már majdnem megsültünk a naptól, az élmény mégis megérte a fáradságot. Találkoztunk kecske- és birkanyájjal, da-



Szíveslátás Kosteleken

gonyázó cocával is, láttuk, hogy rakja meg platóját saját markolójával a nagy fatörzseket szállító munkagép, tenyerünkől ittunk friss forrásvizet...

Kostelek szép, új faluházában ebédnek örvendhettünk. Az egyszerű, magyaros falatok elfogyasztását helyi kis zenekar népdalokkal kísérte. Megtudtuk, milyen népi hangszer az ütőgardony. Étkezés után hagyományos gyimesi népdalokat tanítottak, majd néhány tánc lépésre is elcsábítottak bennünket a kertben. Nagy örömünkre megvásárolhattuk egyik népzenei lemezünket, ezzel is támogatva létüket.



A kosteleki helyi zenekar

Az örmény gyökerűek számára bizonyára a harmadik napon a Csíkszépvíz-i örmény katolikus templomban tartott mise, majd az utána következő koszorúzási ünnepség és a székely himnusz eléneklése volt a legszébb és legmeghatóbb, valamint a családtagok találkozója egy közös ebéd keretében a sportsarnokban. A székely himnusz nem is könnyeket csalt a szemembe.

Csíksomlyóról sokat hallottam és olvastam már, épp ideje volt saját szememmel is megnézni a kegytemplomot. Őszintén megmondom, a túldíszített, barokk pompájú templombelsők nem villanyoznak fel, de ezt a szószerk és az oltárok peremére teri-



Koszorúzás Csíkszépvízen:
Heim Pál, dr. Issekutz Sarolta, Szongoth Gábor és Zakariás Péter unokája

tett, szép, fehér alapon piros, írásos hímezések közelebb hozták szívemhez.

Kíváncsi voltam Makovecz Imre Csíkszeredán épített, milleniumi templomára is. Várakozásaimban nem csalódtam! A jurtára emlékeztető középső tér, a két oldalán lépcsőzetesen egymás fölé magasodó tornyocskákkal, a belső, ágasfás oszlo-



Szépvízi misét bemutató papok



Mise a szépvízi templomban

pokkal megtámogatott, faszerkezetű tető és a nemesen egyszerű bútorzat a modern és népies irányzatokat egyesíti. Épp esküvő volt, amikor bementünk, ezért nem illett körbejárni. Azt már első pillantásra éreztük, hogy a külső és belső látvány egyaránt – miként régen a gótikus építészeti – felemeli, s a magasba irányítja a hívők lelkét.



A szépvízi családi találkozót megnyitja Zárugné Tancsin Katalin és dr. Puskás Attila

Gyergyóalfalu templomának bútorzatát fehér alapon zöld írásos hímezések díszítették, nagyon tetszettek. Amíg néhányan autóbusszunk kidurrant kerekének megjavítása érdekében fáradoztak, egy csoport elment a helyi temetőbe az örmény sírokat megnézni. Magam nem tartottam velük, ott a templomnál maradtam, s így alkalmam volt belepillantani a helyiek életébe: egymást követően két esküvő is lezajlott aznap. Az ifjú házások, a koszorúslányok és a nászépek fényképezkedése a templomkertben és a parókia kertjében történt. Hosszan beszélgettem nehéz sorsáról egy – szemérmesen – kolduló, idős korában is szép cigányasszonnyal. Bár segíteni nem tudtam rajta, találkozásunk maradandó emlék.



A szépvízi családi találkozó résztvevői

Vasárnap csak Varságban „falukáztunk”, vagyis nem utaztunk sehová messzebbre. A csoport egy része misére ment, néhányan nem tartottunk velük. A városi emberek rácsodálkozásával gyönyörködtünk a kert virágaiban, egy tigriscsikos kiscicában, a gyümölcsfákban, a kackiás kákosban és szép tyúkjában, egy formás



A barangolók Székelyvárságon



Pihenő és ebéd Székelyvárságon

lovacsában. Mire a misézők visszatértek, megérkezett közénk a környék fővadásza, hogy kielégítse a medvék iránti kíváncsiságunkat. A hangulatos kis pavilonban ülve, szájtátva hallgattuk elbeszéléseit. Utána felmentünk a falu fölötti Tisztásra, hogy saját szemünkkel is lássuk a medvelest, s a régi vadászatok színhelyét. Kel-

lemes gyaloglást követően, sudár fenyő-fák között és alatt fogyasztottuk el aznap ebédünket, a pityókagulyást. A kényelmünkre szép, tiszta, színes rongyszőnyegek szolgáltak, melyekre ráheveredtünk, s az égre bámulva élveztük a békés délutánt. Fönt fehér felhők húztak lassan valamelyik irányba. Néhányan gyalog sétáltunk le a faluba. A táj mesebelinek tűnt: szép formájú fák, széles mező, dombocskák, legelésző birkanyáj, kis tavacska, juhász és

kutyái, itatóvályú. A vályúban friss, hideg víz. Mellette napbarnított bőrű, ősz szakállú, vidám férfi, aki a vizet magára locsolva mosakodott, majd a vályúba ülve öblítette le magát. Lefényképeztük. Egyikünk akkor, amikor a vályúban ült, magam csak a vizes felső testét és mosolygó szemeit örökítettem meg. Elkértem nevét és címét. Bibliái neve van. A képeket majd postán elküldjük Neki.

Folytatjuk

A Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió Szentpéteri alkotóműhelyébe

várjuk szeretettel

Helyszín: a XI. Bp. **Gazdagrét-Csikihegyek Általános Iskola** földszinti technika terme. 1118. Bp. Csiki-hegyek utca 13-15.

Időpont: 2012 október 1-től hétfőnként délután
14 órától 16 óráig, 16h-18h-ig gyermek alkotóműhely,
18 órától 20 óráig felnőtt stúdiófoglalkozás.

Részvétel: anyagköltség 3000Ft/hó

(támogatásoktól függően esetleg kevesebb is lehet)

Lehetőséget nyújtunk a különböző ötvös kézműves technikák, mint **ékszerkészítés**, **vörösréz és sárgarézlemez domborítás, forrasztás, öltözködés-kiegészítők** készítése, **tűzománcolás** transzparens zománccal, **huzaltechnikák, kőfoglalás** megismerésére és kipróbálására.

Szentpéteri alkotóműhelyünkben igazi **egyedi** alkotások születnek, melyeket kiállítunk **kiállításainkon**, kiegészítik **játszóházaink**, táboraink.

Az elkészített tárgyak a tanulók tulajdonát képezik.

Igény szerint különböző művészeti szakiskolákra **felkészítő tanfolyamot** indítunk.

**Mindenkiben ott az alkotó ember,
mi ezt igyekszünk felfedezni és kibontakoztatni.**

Felvilágosítás és jelentkezés:

Borosnyay Klára ötvösművésznél: 06 20 534 1563
borosnyay.klara@szeptepeteri-studio.hu
www.szeptepeteri-studio.hu



Szomorújelentés

Sok éve tartó, zúgolódás nélkül elszenvedett súlyos betegség után 2012. augusztus 7-én, 77. életévében

ergerczhi **Retezár Péter**

visszatért Teremtőjéhez. Emléke családjá és barátai szívében kiolthatatlan marad.

Drága halottunkat 2012. szeptember 7-én pénteken 17 órakor búcsúztatták a Budapesti Szent István Bazilika Szent Jobb kápolnájában, majd hamvait a bazilika altemplomának urnatemetőjében helyezték örök nyugalomra.

Felesége: Mariann, gyermekei: Monica és Eduard, menyje: Elisabeth, unokái: Carina, Kristóf, Katinka és Marisa

Fájó szívvel, de Isten akaratában megnyugodva tudatjuk mindazokkal, akik szerették és ismerték, hogy a drága férj, édesapa, após és nagypapa,

Pongrácz Ádám

szül. 1926. 9. 26-án Nagyszarván, életének 86. évében 2012. augusztus 25-én váratlanul eltávozott közülünk.

Végső búcsúztatása 2012. szeptember 1-én 16 órakor megtörtént a csallóköznádasdi temetőben. A gyászmisét szeptember 1-én a temetés után mutatták be érte a helyi katolikus templomban. Drága emléke szívében él!

A gyászoló család

Elhunyt Hollósy Kornélia ükunokája

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy szeretett férj, édesapa

Bisztray Tamás

2012. szeptember 5-én, 63 éves korában visszaadta lelkét Teremtőjének.

Temetése 2012. szeptember 12-én, szerdán, 14 órakor volt a békéscsabai Szarvasi úti Római Katolikus temetőben.

A gyászoló család

Emléküket kegyelettel megőrizzük!

Zeneagapé

Az eddigi sikereken felbuzdulva a nyári szünet után ősszel is folytatjuk a Zeneagapét a hónap 4. vasárnapján, a 16,30 órakor kezdődő örmény katolikus szentmise után a Budapest, XI. Orly u. 6. szám alatti templomunkban.

A tervezett műsor:

Október 28-án Szilvay Ingrid zongoraművész lép fel.

November 25-én Puskás Eszter énekművész és együttese műsorát hallhatjuk.

December 23-án DJ. Szongoth Gábor Karácsony CD IV.

*Szeretettel vár mindenkit:
Szongoth Gábor*

Meghívó

Az 1848/49-es szabadságharc hőseire, köztük a magyarórmény hősökre,
az Aradi Vértanúkra emlékezünk

2012. október 2-án, kedden délután 17 órakor

a Budapest V. ker. Akadémia u. 1. I. emeleti színházteremben
(Magyar Tudományos Akadémiával szemben).

Szeretettel hívunk és várunk minden kedves Vendéget. **Emlékezzünk együtt!**

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Fővárosi Örmény Önkormányzat – rendezők

dr. Issekutz Sarolta elnök

Program

Az estet megnyitja *dr. Issekutz Sarolta* elnök

Emlékbeszédet tart *Dr. Hermann Róbert* hadtörténész

Szemelvények Jókai Mór Naplójából

Közreműködik *Kátainé Szilva Ingrid*

Kecsksés Együttes – 1848-as zenei emlékek műsora

Koszorúzás az Aradi Vértanúk kopjafájánál (helyszínen)

Fogadás – Erdélyi örmény ízek

A rendezvényt támogatja:

Budapest Főv. II. kerületi-, Ferencvárosi-, XI. kerületi-, XII. kerületi-
és a Zuglói Örmény Önkormányzat

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarórmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. II. emelet 280, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16.30–18.30 óráig, fovarosiormeny@gmail.com),

valamint a Budapest Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzat

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Koloszvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.